

Sarvõ Õio:

„13.–15. märdsini’ olli’
Stockholmi Eesti Majah imä-
keelepääväle pühendet seto
kultuuripäävä’ „Kunigriik
saa kokko Kunigriigiga“.”

lk 2

Vabarna Jane:

„Üts tunn nädalih seto kultuuri
om kimmähe keele
umandamisöst veido,
tulõvikuh piäsi inämb lõimma
ka tõistõ ainõtunnõga.“

lk 3

Turvas Evelin:

„Meremäe-Obinitsa naiskoor
pidi umma 20. aestaga
juubõlit.“

lk 9

Setomaa

Hind 2 eurot

Märts 2026, nr 3 (436)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Paistumi vällä suurõmba, ku eis’ olõmi

16. veebruaril kutsõ
Setomaa Liit Verska
kultuurimajja kokko
üle-Setomaa liikmidõga
organisatsioonõ
juhatusõ, õt tetä’
muudsa mudsukündminõ
tulõva kolmõ aasta
virksidõ ajamisõs.

KAUKSI ÜLLE

Mina ja Sarvõ Õio mu tiidä’
säantside ühenduste ammõt-
liku juhatusõ liikmõ olõ-i, a
Hõrna Aare löidse mu Obinitsa
poodi mant piimä peräst, võtt
Õio ka Kiiovast pääle ja sõidut
meid ka pipra- vai soolaterädes
ütidse päärua sisse.

Kõigilõ oll’ laud ja silt joba
Timmo Margusõl vällä pant. Mi
pidi otsustama, õt kiä’ mi soo-
kõrd olõ. Mul soovit’ Timmo
Seto Instituudi lauda istu’, a
ma mäрге, õt tiidusega kõu-
detült olõ ma innemp uuritav
nähtüs (19 märget Setomaa
3 registrih) ku uurja, kõõ-
gih vaarita ka inämp kosti-
päivi paiku, käsitüüd soo talv
midägi alostõt olõ-i, a vot
turism – suvõl võtt sälläh naha
näugma. Alostanu turismijuht
Nõgu Maris võtt’ mu hüälmeel-
lel umma lauda kuuh Kõlvigu
Heleni ja Sarja Urmasõga.

Midä Õio märgõf, ma õi tiia’,
a jo täl om mõnõ nõöräkesse
polminõ poolõlõ ni tä läts
Seto Käsitüü Kogo lauda. Tuu
om hüä ja avvuvääriline selts-
kund. Organisatsioonõ edimä-
dse ja käivitänü juhi, niplis-
pitsi oppaja Andresoni Sigre,
15 aastakka vidänü tegevjuhi
Kala Ingridi ja meisterkudaja
ni meisteropikaukõ kõrraldaja
Jacobsoni Kõlli nime’ ja teo’
kõnõlõsõ’ hindä iist ka väläh-
puul Setomaa.

Seto Kõõgi vahtsõlõ vidä-
jäle Kai Reelee olli’ toes tulnu’
Luigasõ Inara ja Kruusamäe
Sirje – seto süüke kimmä’ iist-
valmistaja’. Seto Instituudi lav-
vah võti’ iist Valgu Heiki, Raud-
oja Ahto ja Orasõ Ode. Setomaa
Muuseumidõ lauda vidi juht
Seimi Anneli. Setomaa valla
lauda valits Kudre Raul kuuh
valla tüütäjäidõga.

Kohvikruus ja piparkoogi’,
miä’ ollõv legendi perrä peri

Hüä ruug kokko!

Tullusa Kaja pilt

pääministri ahost vai vähembält
timä päkäpikkõ küdset, ni alostas
pääle.

Mia om tämbädses väega hõste?

Suur papõr, värvilidsõ’ vildika’
ja ülesannõ’ – mia om organi-
satsioonil hõste õnnahunu’.
Nakas suur summin ja joonsta-
minõ pääle ni peräst tulõ vällä
sorti’ tuu kõõgõ tähtsämp sordi-
kardohkas vai seeme’.

Mia sis vällä tull’ ja vereväga
kirotõdi?

Setomaa Turism arvas, õt
om tähtsä kimmäs silmäpais-
tuminõ Eestih. Perändturism
avtas ka edendäjä’ ja hoita’
seto leelot, süüki, kultuuri.
Tulõmus om, õt paistumi suu-
rõmba’, ku tegeligult olõmi.

Seto Käsitüü Kogo, kiä saa
20 aastat timahava täüs, väär-
tusf liikmidõ ja juhatusõ üts-
tõösõst lugupidämist ja hoit-
mist tegüsä, targa, järge-

pidävä tegevuse juhtmisõ man.
Seto Kõõk om uhkõ, õt käu-
mah om joba 13. kostipäävä
ettevalmistus.

Setomaa Muuseumi’ tund
illo, õt Samuel Sommeri 100
aastat tagasi vällä üteld märgõ,
õt Setomaal olnu’ muuseum,
om saanu teos ja kest. Kõik
muuseumi’ omma’ üte juhtmisõ
all ja umma näko. Seto Instituut
löidse, õt tähtsä om, õt 15 aas-
tat om tegutsõt ja idee’ viil olõ-i
otsah. Setomaa vald pidi täht-
säs tuud, õt väiko vald om Eesti
pildih hõste nätä’. Kõva lobitüü
ja media. Kuningriik ja seto-
keelidse’ latsiaiarühmä’.

Mia edesi saa?

No’ andas vahtsõnõ leht ja tulõ
vällä märki’ ni joonsta’ järg-
mädse kolmõ aasta kujotisõ’,
märgi’, hõllandusõ’.

Seto Käsitüü Kogo otsusf
lamba ette võtta – soovtada’
kasvata’ ja tetä’ näist kõkkõ,

midä saa. Loodõtas luvva’ vaht-
sõnõ mitmõaastanõ rahva-
rõivakuul. Eelmine, mia tetti,
oll’ väega kitmist väärt. Tahe-
tas kasvata’ pääle nuuri liikmit,
tetä’ vahtsit käsitüüraamatit ni
tuutoarõndust.

Setomaa Turism unistas viil
üte tüükotusõ luumisõst ja tuu
jaost raha löüdmisõst – turun-
daja om vajalik. Tahetas hoita’
vanno kombit ni kokko kõütä’
nuid vahtsidõ muudõga, õt
löüdü’ vahtsit turiste. Hüä
olõsi’ liikmit hoita’ ja koolita’,
õt vähembäs jäävä projektima-
jandusõ aol ello jäia’.

Seto Kõõk tek’ Seto kõõgi
klubi, õt umavaihol inämb kuuh
luvva’. Kuuhtüü kuulõga jakkus
kimmält. Unistadas vahtsõst
raamatust memmede käest opit
sõõgest ja tahetas latsilõ seto
sõõgi tüüvikh tetä’.

Setomaa Muuseumi’ uutva’
kõõgõ inämp museaalidõlõ vaht-
sõt hoiukotust. Tetäs tüüid, õt
kogokund ja noorõ’ olnu’ muu-

seumi ümbre. Ja rohilidsõ muu-
seumi märki tahtnu’ kah.

Seto Instituut lubasi vällä
anda’ kolmõ aasta joosul katõsa
teost/raamatut. Luvvas seto-
keelist opivarra veebi. Tävvendä-
däs andmõbaasõ.

Setomaa vald võtt ülesandes
võimaligult normaalsõ elo ala-
lõhoitmisõ piiri veereh, tuu
jaost lisaraha otsmisõ. Tahe-
tas hoita’ kuulõ ja haridust ja
turundada’ Setomaa läbi seto
kultuuri.

Kuis kuuh kuurmit vitä’?

Setomaa ütes tugõvusõs ma pia
organisatsioonõ umavaiholist
kuuhtüüd. Kahõs õi saa’ õka-
pite õnnahunus pitä’ eri nulkõ
kõõgõkõlõset kuuhtüüd, vaehtõ-
pääll lüü võhlust vai arpanõmist
vällä, a loodami, õt tuu vähä-
nes – ku olukõrd om ellojäämi-
sõs keerulinõ, tulõ kõik jovvu’
ühendä’, õt kuurma vällä valgõ
päävä kätte vitä’.

Seto Käsitüü Kogo pidä täht-
säs suuri sündmuisi ütist turun-
damist ja umavaiholist rist-
turundust näütes kostipääväl,
sõirapääväl, vällälõ värehti-
dõga talodõ pääväl. Niisamatõ
kutsva’ nä kõiki organisat-
sioonõ tugõma opilasfirmasit.

Setomaa Turism soovitas
võtta’ seto rahvakalendri täht-
päivi abis, õt pikendäjä’ huu-
aigu. Kuuuh Käsitüü Kogoga
saasi’ luvva’ visuaalsõt kultuuri
inämp Setomaa pääle, kotustõ
vällänegimine, teenindäjäidõ
rõiva’, iloaia’, värehti’. Sünd-
muisi aigu pidänü’ turundama
ka käsitüüd ja seto süüki.

Seto Kõõk luut sisse säädä’
Setomaa Käsitüü Kogoga ütitse’
müügileti’.

Seto Instituut lupa kõigilõ
näüdüdü’ maailma – Seto Line
pääl, virtuaalsõlt, kasiino ka
lupa ehtäjä’ ja säält rahha kul-
tuurilõ kofada’ protsendiga.

Setomaa Muuseumi’ pand’
ette pop-up müügilette tege-
misõ muuseumidõ manõ
külästüshuuuol.

Setomaa vald pidä tähtsäs
ütehkuuh seto kultuuri väärt-
tüstämist ja tutvustämist kuuh
riigi, valla, kuulõ, organisat-
sioonõga. Kalendripühhi täht-
süstämimõ ja pidämimõ kõik
kuuh, õt olõs parembahe nätä’.
Seto kultuuri kõigilt aladõlt
võisi’ tetä’ raamatit.

Setomaa Edendüsfondi edendämimõ

Sõo om kokkutulõki perämäne
ülesannõ’. Kõik omma’ joba
huugu lännu’ ja kuldmunõ
veerüs. Edimält küll märgõsit
vai lõugamit, õt kuis Edendüs-
fondi nuu’ muna’ viirdümä
naanu’. Korjami mõnõ’ korgõ
lunnuga vällä: kalli raha iist
sootskidõ pilte müük, lotõrii,
huuandja muudu link veebih,
kuulsa’ seto’ kutsva’ lõunalõ,
annõtajilõ annõtaja märk,
sündmus-tuluõtak, paaba-
praasniigul meestelt raha arvõt-
minõ, kiä seto kiilt mõist, a ava-
ligul kuuholõkil rääk, toolõ õga
kõrra iist trahv.

Pildi’ kofati kokko, Tullusa
Kaja tek’ protokoll, peeti viil
umaette plaanõ ja naati lakja
vaoma.

Loodami Setomaalõ edene-
mist ja ütist väke!

„Höpõhõimo hõpõkraam“.

Obinitsa Muuseumi kogo pilt

Edimäne aoluulidsõlõ seto hõpõkraamilõ pühendet vällä-panõk Setomaal

TARROSÕ TRIINU-LIIS

kuraator

Obinitsa Muuseumi om kae-misõst vällä säet aoluulinõ seto naisi hõpõkraam – „Höpõhõimo hõpõkraam“. Läbi näütuse tulõtadas miilde seto naisi ja hõpõkraami edesandmisõ kõrda. Seto hõpõkraami suurõbast ja tävveligubast uurmisõst om müüdä pia katsükimend aestakka. Šoo välläpanõki mõtõh om anda' vahtsõst võimalus kaia' vanna perändit ja samah mõtõlda', õt midä tähendäs täämbätsel pääväl naase jaost hõpõkraam.

Seto hõpõkraami om kõõ ant hõimu piteh edesi – hõbõhõnõ hõpõhõim. Hõpõ ja naase elo latsõiäst kooni' surmani' käävä' kokko ikä ja rikkusõ perrä. Hõpõ hoit naist kuä silmä iist, näütäs rikkust ja varra, tege naase ilopaigah ilosast.

„20. saandi töösõl poolõl tull kakõhus, järepidõvõs lää-äs inäp edesi, hõpõ liigu-us inäp pereht piteh. Täämbätsel pääväl om hõpõkraam kaalah nuil, kiä' tõisilõ esinõse', leelopargõl. Näütõsel saat kullõlda' nelä naase jutta hõpõst ja näide elost kuuh uma hõpõga' parhil-latsõl aol. Mi looda, õt vaest šoo om alostus vahtsidõ tiidmisi kokkokogomisõl,“ ütles näütuse kunstilinõ iistvidjä Kuu-singu Kettel.

Näütõs tuginõs dr Piho Mare etnograafilisõlõ uurmistõüle ja tuu kokko museaali' Setomaa Muuseumi ja Eesti Rahva Muuseumi kogodõst. Kaemisõst om vällä säet nelli hõpõkraami

Kae' perrä!

- Obinitsa muuseum om vallalõ 1. septembrist 31. maini T-L kellä 10–16 ja 1. juunist 31. augustini K-P kellä 10–17.
- Näütõs om muuseumi töösõ kõrda pääl, sinnä päse-ei ratastooliga.
- Toetaja', avitaja': Eesti Rahva-kultuuri Keskus, Eesti Kultuurkapital, Eesti Rahva Muuseum, Tartu Uus Teater, Akvaariumikoda Akvabox, Raudkett Aaser.
- Obinitsa Muuseum tutvustas seto naase aoluulist ello ja kultuuriperändit läbi temaatilistõ näütõste ja muuseumiprogrammõ.

komplekti, mia' omma' tarõ keskpäigah, õt näüädä' hõpõhõimu kokkõkaumist. Välläh om hõpõillo umbõs 18.–21. saandini'. Sääl om väiga' vanna aoluulist hõpõt ja ka' parhil-latsõ ao meistridõ tett kraami.

Tsäposka' helisesõ', ku naane liigus, tuust om tulnu' ütlemõnõ, õt seto naist om inne kuulda' ku nätä'. Välläpanõki tarõh om kuulda' Sosnitski Sveni muusika – nii ku hõpõ helisesi'. Saina pääl omma' vana' pildi' innidse ao seto naisi elost. Täämbätsel aost ja elost jutta ni hõpõkraamist kõnõlõsõ' Sarvõ Öio, Rõbkina Olga, Kapteni Maime ja Eve.

Näütõs sai tettõs teno Eesti Rahvakunsti ja Käsitõõ Liidu teemaaestaga „Päritud parandamiseks“ seeh. Näütõs om vallalõ kooni' 31. augustini'.

Tõlknu' Sarvõ Öio.

Seto esindüs messil Talinah

13.–15. veebruarini oll Talinah Tourest 2026 turismimes, koh mi olli ka' Setomaa uma boksiga' esindet Visit Estonia suurõh saalih. Sääl olli' viil ka' Setomaa Muuseumi', Setomaa Turism, Seto Küük ja Verska Kuurorrvakeskus. Aitõmma tee, õt ti avidit jälki' Setomaad pildipääl hoita'! Nõgu Marise jutt ja pilt

Kunigriik sai kokko Kunigriigiga'

13.–15. märdsini' olli' Stockholmi Eesti Majah imäkeelepääväle pühendet seto kultuuri-päävä' „Kunigriik saa kokko Kunigriigiga'“, õt tutvusta' ja kõnõlda' väigokõisi rahvidõ ummist keelist ja kombidõ hoitmisõst täämbätsel pääväl.

SARVÕ ÖIO

sootska

Roodsimaal käve' ülebootska Vabarna Jalmar, sootska' Raudoja Ahto, Laaneotsa Annela, Sarvõ Öio ja parhillanõ nuursootska Bergi Emilia, viil oll nuuri leelopargikõnõ Mafatsauk, Käsitõõ Kogo puult Andresoni Sigrõ, pillimiis Sarvõ Jaan ja Sarvõ Maafa uma latsõ Kristjaniga'. Mi olli ja elli kol' päivä Eesti Majah, koh om ka' Eesti Kuul. Meid võtt vasta ja hoit Sõõt Sirle, kiä' om peri Kolõ ja Truba küläst, tã om Roodsi Eestläisi Liidu esinaane ja oll seto kultuuripäivi pääkõrall-daja. Sirle miis Taave Sõõt Vahtramägi, kiä' om Puravitsa küläst peri, om Eesti Maja tegevdirõktor, no' oll tä kolmõ päävä joosul mi jaost vabatahtlik pääkokk.

Kõgõpäält mi sai kokko ja terehti Eesti suursaadt Roodsih Laidre Margust, sis lätsi Stockholmi Eesti Kuuli ja olli II, III, VII klassi latsiga' ja ka' IX klassi ummiga'. Edesi oll minek välisministeeriumi, koh meid võti' vasta kantsler Dag Hartelius, lavvülep Petter Nilsson ja Martin Rahm, kiä' om Öuruupa ja Põhja-Ameeriga osakunna juhataja ja vastatus Öuro-Atlandi ja julgõolõki iist. Välisministeeriumist vällä tullõh mi trehvsõ Türgi suursaadt, kiä' pallõl mi käest videotõst kullõldõh tiidä'. Kõnõlõja' olli' ülebootska Vabarna Jalmar, sootska Sarvõ Öio, nuursootska Bergi Emilia ja mi jutta kuuhhoitja oll Sõõt Sirle.

Puulpühä õdagu kõrrald ülebootska Vabarna Jalmar

Seto' Roodsi Kuningriigih küläh.

Grünbergi Maria pilt

lõmma. Mi tutvusti Setomaa parhillast ku ka' innist aigu, nii kuis kiä mõistsõ. Kõnõldi täämbätsel elost, keelest, kultuurist läbi ao. Perästpoolõ oll laulmist, tandmist ja näüdati ka' filmikeisi nii seto kunigriigipääväst ku ka' seto laulu elost.

Edimätsel päävä õdagu oll üü-ülikuul „Vaatlusi maailmale seto pilgu läbi“, mia' vöödõti lindipääl, nii õt mäntselgi' aol saava' kõik midä-gigi' tuust pikäst kõnõlõmisõst kullõldõh tiidä'. Kõnõlõja' olli' ülebootska Vabarna Jalmar, sootska Sarvõ Öio, nuursootska Bergi Emilia ja mi jutta kuuhhoitja oll Sõõt Sirle.

Puulpühä õdagu kõrrald ülebootska Vabarna Jalmar

Zetodõga' sama uhkõ pido Eesti Majah ku Setomaal. Ja inne ar' minekit mi joudsõ kavvu' kaemah ka' kunigalossi illo ja uhkust ja kulssi juttu innidest elost tuuh uhkõh lossih.

Inne ar' minekit sootska' otsusti', õt 15. märdsist 2026 om Sirle Sõõt Seto Kuningriigi vahtsõnõ aukonsul Rootsi Kuningriigih. Sirlet oodõtas ja vöödas kõõ Setomaal ja Seto Kuningriigipääväl vasta ütsindä vai kõõ perrega'.

Aitõmma kõigilõ šoo kaugi iist. Aitõmma õgalõ ütele. Aitõmma mõttõ vällämõtõlõ-jilõ, mõttõ ellosäädjilõ, ütõhtulõjilõ, vastavõtjilõ, kõrraldajilõ ja mi ummilõ perrilõ, teno kinkalõ mi sai šoo kaumisõ kautus. Aitõmma kõõlõ ilmalõ.

Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo kokko-saaminõ

SARVÕ ÖIO

Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo päävanõp

6. märdsil oll Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo kokkosaaminõ, õt üle kaia' kongressil vasta vöödõtsõ otsusõ', õt nuidõ teemadõga' edesi minnä'. Panõ siiä' lühkolt kirja päämätse' teema', midä arotõdi.

Seto kiil ku seto rahva ja kultuuri alus ja põliskilli aastakümme. Tulõda miilde, õt ütõhkuuh vörokõisi vanõbidõ kogoga' om lõunõeesti kiil (seto, vöro, mulgi, tarto) vöödõtsõ imäkeelenä rahvastigu-registrihe ja õgaüts saa sääl hinnäst läbi imäkeele kirja panda'. Šool kokkosaamisõl kõnõldi keelesäädüsest – lõunõeestläse' omma' jo mitu aigu tahtnu' saia' uma keelele säädüslõkku kintüst. Riigikogo kultuurikomisjon om andnu' riigikoko muudatusettepanõki seto, vöro, mulgi ja tarto keelele säädüslõgu tunnustusõ saamisõ jaost. Edimätsel lugõmisõl (18.11.2025) keelesäädüst viil vasta vööda-as. No' saadõtas kiri kultuurikomisjoni, õt saia' tiidä', mäntseh saisu om säädüse muutminõ.

Setomaa elo hoitmisõst ja piirivõise ala arõndamisõst. Piiripunktõ tohi-i kinni panda', Setomaaaga kõüdet inemisi jaost võimalus ni õigus. Petseri poolõ pääl eläs viil koon 10 000 Eesti passiga kodanikk, sääl om Eesti poolõ pääl elävitõl inemisi viil umatsit, kodo, matusõ'. Eesti poolõ pääl Kuu tüühü peris pallõ Eesti passiga inemisi. Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo om kirotanu' sise-ministrilõ tuukotsilõ kirju, timahava oll ka' kokkosaaminõ piiripunktõ teemal.

Siih elo hoitmisõ jaost olõs vaia Setomaa programmi „Noorõ Setomaalõ“ jaost rahha mano saia'.

Leevendõsmeetme paketti nii Saatse saapa, Balti kaitsõvõõndi ku piiripunktõ vallalõolõki ao lühendamisõ mõõ peräst om vaia kokko säädä'. Uma ettepanõkitõga' ütõh Setomaa valla ja Setomaa Liiduga' tahetas minnä' valtsuistõ viil inne suurt suvvõ.

Saatse saapa teie kõrdategemisõ ja elo alalõhoitmisõ jaost om vaia rahha mano.

Edespidi luuva' Öiglase Kaitse Fond, nigu Kagu-Eesti piirialadõ valtsuskomisjoni minõvää aastaga lõpuh otsustõ saiõ.

Hoiami Petserimaa meelesh ja elõh. Kontrolljoonõ pääl olõvidõ tolli- ja piiripunktõ om tahet tävvese kinni panda'. Parhilla' om kinnipandminõ ütõst aost, a tuu mõõtas siih tüühkaumist, tüükotusõ omma' hädäh, õt olõ-õi tüü-lisi. Om vaia tetä' mõõanalüüs ja sis edesi arota', õt kuis edesi toimõta'.

Säntse' olli' päämätse' kõnõlõmisõ'. Järgmätse' kuul om vahtsõnõ kokkosaaminõ.

Eesti Vabariik 108

Eesti Vabariigi aastapäävä paraat Obinitsah.

Eräko pilt

Perimusoppusõst koolitunnih

Seto kiil ni kultuur om Setomaa koolõh tunniplaanih, õt latsilõ opada' umma kiilt, tutvusta' Setomaad, seto ello ni tuuläbi hoita' umakultuuri tiidmiisi alalõ.

VABARNA JANE

seto keele ja kultuuri oppaja

Tunn om üts kõrd nädalih 1.–7. klassini ja 10. klassih. Verskah ni Miktämäe koolih oppas tõist aastakka Vabarna Jane. Mere-mäel ja Obinitsah Kambrimäe Evi, 10. klassilõ and kursusõna Hoidmetsa Ilme.

Seto kultuuri tunn om Setomaa kooli eriperä, a mõnõh mõttõh ka kõõ olulisõmb ainõ-tunn. Latsilõ õks üttele, õt ti viil saa-õi tuu olulisõst arvu, maailm om valla, a ilm käü õks tsõõri, ütelle hetkel nakas inemine õks ummi juuri otsma ja sis oma teil tuu tarkus olõmah.

Anna tsillõkõsõ ülevaato, miä Verska ni Miktämäe oppõkotus-tõh olõ latsilõ opanu ni kedä mano kutsnu. Oppa ka käsi-tiüü, tuu om andnu võimalusõ paaristunnõ aigo ka muuseumih kävnu vai pikembält mõnda tegemist ette võtta'.

Seto inemise aastak om katõ kalendri perrä, mitmõ' pühä' omma' olulisõ' just vana kalendri (Juuliusse) perrä. Tuuperäst ommaki' tunni teema' tihtsahe kõüdet vana kalendri ja kerigokalendri pühhiga. Ku määne pühä vai setodõlõ olulinõ sündmus jääs tuu ainõ-tunni pääväle, sis püvvä planniiri' nii, õt latsõ' saasi' tuust

Opilasõ Setomaa kaarti opmah.

Vabarna Jane pilt

osa. Näütusest Verska kefkoh viiristmine ni ristikäük allikalõ (19.01). Tarto rahu aastapäiv (2. veebruar) Petserimaa vabadus-samba man.

Inne keväjäst paastu oll' maa-selitsa nätäl, valmistimi kodon-dusõ tunnõh tuu nätäl piimäsüüke – võidu, pliine, sõira. Sügüsedel aol korsimõ siini, kupatimõ ja pannimõ suula. Muuseumih tõrkatimõ vana kapstaravva pääl kapstid ni pannimõ suula.

Hulga pühhi jääs pühapää-vädsele pääväle ni looda, õt uma perreh pitä'. Urbõpäiv, lihavõõdõh, oltuspühä, juri-päiv, keväjäne migulapäiv ja suvistõpühä jääs soo kooliaas-taga sisse, miä saa ka seto kultuuri tunnõga kõütä'.

Mõnõl kõrral om tekkünü võimalus tunni kutsu' ka mõni inemine, kiä saa latsilõ iihkujost olla'. Kuna käsitüüd opva' ka poiskõsõ', sis palssi Valgu Toomast tundi. Timä opaš tsurrilõ uma kooliao lem-mikkäsitüüd, tikmist. Umal aol tikse ta ristpisteh hulga eläjä-pilttega patju. Toomas paksõ vällä, õt õgaüts võinu' uma nimetähe tikki'.

Eesti Käsitüüliiduga kuuh-tüüh saimi kutsu' tunni kaad-sameistri Orava Kairi. Poiskõsõ'saiva' käsitsi ummõld kaatsu pruuvi' ni karada'. Kairi opaš poiskõsilõ ka kaatsu paikamist.

Verska koolih veime isteliste aol Pärtini Siridi abiga üles ka kaldsuvaiba jaost lõimõ. Mik-tämäelt tuudu peele' saiva' no' üles Verska käsitüüklassi. Nuu' peele' omma' parra' suurilõ latsilõ, Verskah opis näid inämb.

Miktämäe väikõh majah muuseumiklassi päält remonti inämb jääs, a no' om paras ruu-

mikõnõ karmoškamängu perrä tandso- ja ringmänge oppusõst. Säänest hääd võimalust Verskah ja' kõgõ võtta' olõ-i. Üts-jago museaalõ jäi õks oppõ-vahendina alalõ. Vanaolinõ kõõgikapp ni veimekirst sai' Verska talomuseumi vällä-panõkulõ, no' om sääl kõigilõ kaemisõst. Niisamata om ka Miktämäe kooli innidse raamadukogu setokeeline kirandüs latsilõ klassih inämb käeperäst võtta'.

Võrokõisiga kuuhtüüh om luudu lehekülj www.uma-kultuur.ee, sääl om hääd mater-jali, midä perimusoppusõst printi', vai video pääle võõdõt innist ello, midä latsilõ näüddä', näütusest lehmä nüssmine, piimä kurnaminõ ja kaivo laskminõ.

Niisamatõ saa veebilehte laul.setomaa.ee seto laulu õpmisõst kasuta'. Seto laul käü õks õgal tunnil keele õpmisõ mano.

Viimäte saimõ koolih opilaisiga vahtsõ Setomaa kultuuriluisõdõ magnõtkardi man ni märksemi piltega tähtsit paiku nii siih- ku säälpuul kontroll-juunt. Om hulga kotussit, midä kaia', ja innist aigo, midä kultuuriluisõlt alalõ hoita'.

Üts tunn nädalih seto kultuuri om kimmähe keele umandamisõst veido, tulõvikuh piäsi inämb lõimma ka tõistõ ainõ-tunnõga. Viilgi tähtsämb om kotoh pühhi pidämine, keelekeskkunna luuminõ ni noorõga kõnõlõminõ. Veiga veido om kaetu Setomaal ringi, latsõ' õi tunno' paigapäälset ello, ütsigu' latsõ' õnnõ. Õnnõst lämmi aigo om iih ni joud kõkkõ viil kaia', nätä' ja Setomaa sündmuisist osa võtta'.

Naase', kiä' omma' vormnu' seto naisi

Märts om naisikuu ja tuuperäst küüsü mitmõlt seto naaselt, kiä' omma' näidele iihkujost. Kiä' omma' nuu' naase', kiä' omma' näid kujondanu' ja andnu' edesi väärtüisi, miä hoitva' seto kultuuri eloh? Vastussist tull vällä üts ütine juun, õt iihkujost olõ-õi õnnõ tunt inõminõ, a ka' vanaimä', oppaja', laulunaase' ja kogokunna iihvidjä'. Nimä' omma' nuu', kiä' omma' seto naisi vormnu' säntsest, ku nä täämbä omma'.

PLOOMI ANETE

Serga tsassona iist hooltsõv pensionär Liinamäe Eevi tulõtas miilde umma vanaimmä Nõlviku Nataliat vai Natit. „Timä oll kõigi vasta väiga' hüä. Täl oll viis tüütärt ja kats poiga ja ku mi vanaimä poolõ lätsi, oll kõõ supp ahoh. Latsõ' tahtsõ' kõõ timä süüki,“ kõnõlõs Eevi.

Vanaimä Nati käve õgapää-vätselt seto rõvih ja oll väiga' tüülinõ, kiä' üttele-kunagi' kinkõlõgi' halvastõ. Õgal hum-mogul pand tä pühäsenulga kundle palama ja palvõt ummi lähebidõ iist. Käfõst täämbät-sest om tä lannü' ja om matõt Taeluvva.

Iihkujo' umast perrest

Eevi tulõtas hüä sõnaga' miilde ka' uma immä Mammata ja tädi Annet, kiä' olli' ka' tälle iihkujost. „Ma mälehtä, kuvva-

Tugõva' seto naase'

Seto giid Alumäe Helen tuu iihkujona esile mitu seto naist: Sarvõ Öiõ, Kala Ingrid ja Luigasõ Inara. „Nä omma' tugõva' naase', kiä' pelgä-äi vällä üldä' tuud, midä nä mõt-lõsõ. Nä omma' tugõvalt juuri piteh maa seeh, miä hoit näide väärtüshinnangit paigapääl,“ ütles Helen.

Timä arvatõh jääse' nuu' naase' ummilõ õigõspidämi-silõ kindlast ka' sis, ku tuu või näile tuvva' vaieluisi.

Pääl tugõvusõ hindas tä näide man ka' naaselikkust. „Nä omma' kõõ hooltsõt, näile miildüs ilostõ rõvih olla' ja nä omma' seto kultuuri tugõva' alostala'.“

Sarvõ Öiõ man tuu tä vällä, õt kukki edimält pääl kaieh tä või paistuda' tõsinõ, mõist tä pido kauma tõmmada' ja inõ-misõ' hindäga' üteh haarta'. Kala Ingridi man tä imehtes timä tüüjoudlust. Sportligu tsi-hikindlusõga' tege tä kipõlt ja tõhusalt ar' asä', minkõ man tõõsõ' vaest kavva aigo mõt-lõsi'. Samah om timäh olõmah ka' õrn ja tundõlinõ puul, midä tä häbendele-ei näüddä'. Luigasõ Inara om inõminõ, kin-kõl om väiga' positiivne ener-gia. „Ku ma kau timä man turis-

ttega', sis om nätä', kuvvamuudu tä uma helkega' mõõs ku mag-netiga ja pand kõik inõmisõ' hindä ümbre hõste tundma.“

Aoluulisist seto naisist tuu Helen vällä kuulsa Vabarna Anne. Timä vasta tund tä suurt avustust, tä oll süntüisi vastavõtja, oll paaba, a samah ka' hüä leelotaja, kiä' tiidse hulga vannu laula ja tekk vahtsit mano. Samah oll täl hindäl hulga latsi ja tä joudsõ kuuh hoita' ummi laulunaisi. „Tuu kõik näütäs, ku tukõv naane tä oll,“ ütles Helen.

Setomaast kavvõndõh, a seto naase' õks iihkujo'

Talina seto kogokunna asataja ja Sõsarõ leelokoori liigõh Parmen Kaire nimetas ütest uma iihkujost Nassari Elvi.

„Tä om üts vähästest inõmi-sist, kiä' mõist nii hõste seto kiilt. Tä om pallõ Setomaa aoluku uurnu' ja tiid pallõ. Mi koorih mõnikõrd tii nalja, õt ku Elvi tiä-äi, sis tiä-äi kiäki'“, kõnõlõs Kaire. Elvi om hüä lau-lukirotaja ja Talinah Sõsarõ leelokoori juht. Kaire kõnõlõs ütest ütistest istmisõst Võromaal ja Setomaal, koh laulõti ja olti kuuh. „Ku mi naksi ar'minemä, tekk tä kõrraga' sääl-samah tenolaulu, mõtõl vällä

sõna'. Ma olli valu hiitünü', õt kuis tä niimuudu mõist.“

Iihkujost pidä tä ka' Kooseri Viivikat, kedä tä mälehtä-äi kunagi' puhkamah. „Tä kõik-aig midägi' tekk, kõrrald laulu-võistluisi ja üritüisi Meremäel ja avit üteh toolõ, õt Meremäe kooli latsõ' saasi' kavvu' Vahtsõliina muusigakoolih. Tä tegeli ka' naiskooari ja nuuri leelokooriga.“

Innine nuursootska Grün-bergi Maria ütelle, õt täl olõ-õi üttegi' iihkuio, selle õt ägedäid seto naisi om hulga. A timmä om inspiirünü' näütusest sootska Tormi Piret.

„Minnu inspiir tuu, kuvvamuudu tä hoit ja tutvustas seto kultuuri ka' Setomaast kavvõndõh,“ kõnõlõs Maria. Tä eläs liinah, a mõtlõs sagõhõhe, kuvvamuudu saasi' seto kultuuri panusta'. Maria tulõtas miilde ütte lõbusat luku aost, ku tä oll üte päävä nuursootska. Tuul pääväl oll Piret Torm viimäst päivä ülebootska. Latsipäävä valimisi aigo küüsse Piret kandidaatõ käest keerolitsõ vanaaolitsõ setokeelidse lausõ tähendüst. „Meil tull tunsta', õt nii keerolisi sõnnu mi viil tiä-äi, a mi lubasi seto kiilt parebahe oppi'. Tuust pääväst pääl jäi mullõ miilde lausõh: „Härmävitäi kulatas tira-

nikku piteh ja kai hinnäst varõkaetusõst.“

Iihkujo' mi ümbre

Ku mõtõlda' seto naisi pääl laebalt, sis või üldä', õt iihku-josit om hulga. Nuu' omma' naase', kiä' hoitva' kultuuri, kiilt ja kogokunda, olgu' nä vanaimä', laulunaase', oppaja' vai kogokunna iihvidjä'.

Mu hindä jaost omma' ka' pallõ' Setomaa naase' iihkujost. Ma tiä, õt kõigi seto naisi käest saat api pallõlda' ja küüsüdä'. Perre mõttõh om mu jaost suur iihkujo Liinamäe Eevi, kiä' pand mullõ jo väikõst sälgä seto rõiva' ja opas kerigukom-bit. Timä käest opi sõoni' aoni' tiidmisi ja tarkuisi. Tüüalatsõlt inspiirir minnu Kauksi Ülle. Ma looda kunagi' olla' vähäbält puultki' nii hüä aokiränik ku timä. Tä om ka' Setomaa jaost tennü' väiga' pallõ. Aoluulisist naisist mõtlõ sagõhõhe Taarka pääl, kiä' oll aost iih. Timä lugu tulõtas miilde, õt eiski' sis, ku kiäki' sinnu kritisiir vai maaha tege, tulõ õks tetä' tuud, miä' om süämele kõgõ lähep. Säntse' naase' hoitva' Setomaa vaimu eloh: tugõva', huulva' ja kimmä juurõga'.

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

Setomaa tunnustas omakultuuri kandjaid – üle anti Taarka preemiad

20. märtsil kogunesid seto kultuuri hoidjad, loomeinimesed ja kogukonnaliikmed Obinitsa, et tähistada Hilana Taarka nimeliste omakultuuripreemiate pidulikku üleandmist Evar Riitsaarele ja Matis Leimale.

REIN JÄRVELILL

Tegemist on Setomaa valla ühe olulise kultuurilise tunnustusüritusega, mis toob igal aastal fookusesse seto pärimuskultuuri elujõu ja selle edasikandjad.

Hilana Taarka (1856–1933), keda setod austavad laulmana, on jäänud seto kultuurilukku eelkõige võimsa leolaulikuna. Tema elu ja looming kujutavad endast seto rahvalaulutraditsiooni jõulist kehasust – improviseeriv, tundlik ja sügavalt traditsiooniline. Taarka oli oma piirkonna leelopärandi kandja, kelle laululooming tõi seto kultuuri avalikkuse ette ajal, mil rahvuslik identiteet ja omakultuur vajasis tugevdamist. Just seetõttu on Setomaa vald nimetanud ühe oma olulise kultuuripreemia tema järgi. Preemia eesmärk on rõhutada, et pärimus ei ole vaid minevikupärand, vaid elav ja arenev kultuurivorm.

Hilana Taarka nimeline omakultuuripreemia on tunnustus inimestele või kollektiividele, kes kannavad edasi seto keelt ja pärimuskultuuri uusloomingu või traditsioonide loova töötuse kaudu. Igal aastal antakse välja kaks preemiat: seto pärimuskultuuri töötuse eest ja setokeelse uusloomingulise loometegevuse eest.

Preemia suurus on 500 eurot ning selle väljaandmise algatab vallavalitsus, kutsudes avalikult üles esitama kandidaate. Kandidaatide ettepanekud vaatab

Matis Leima.

Foto: Silver Tõnisson

Evar Riitsaar.

Foto: Rein Järvelill

läbi vallavalitsuse moodustatud preemiakomisjon, kelle ülesanne on hinnata tehtud tööd, selle mõju kogukonnale ning kultuurilise järjepidevuse hoidmise olulisust.

Preemia laureaadid kinnitab vallavalitsus ning tunnustused antakse üle Hilana Taarka sünniaastapäeva nädalal. Laureaadid saavad lisaks rahalisele preemiale ka valla tänukirja ning nende nimed kantakse Setomaa valla auruamatusse.

Käesoleva aasta pidulik omakultuuri tunnustamise päev algas mälestushetkega Hilana

Taarka haul Obinitsa kalmistul, kus meenutati lauluema elu ja panust seto kultuuri. Kogunenud süütasid küünlaid ja jagasid mõtteid pärimuse tähendusest tänapäeval.

Seejärel suunduti Lauluema monumendi juurde, mis on kujunenud seto lauluemade mälestuspargiks. Preemiate üleandmise tseremoonia toimus Obinitsa muuseumis, kus osalesid vallavalitsuse esindajad, kultuurirahvas ja kohalikud elanikud.

Tänavu otsustas preemiakomisjon tunnustada kahte loo-

meinimest, kelle tegevus on toonud seto kultuuri uutesse kunstivormidesse ja laiemasse avalikkusse.

Seto pärimuskultuuri töötuse preemia pälvis kunstnik Evar Riitsaar.

Riitsaare looming keskendub seto ornamentika ja sümbolika kasutamisele kaas-aegses kunstis. Tema hõbehed, maalid ja graafilised tööd on aidanud tuua traditsioonilised mustrid tänapäeva kunstikeelde. Kunstniku tegevus on oluline näide sellest, kuidas visuaalne pärand võib inspiree-

rida uut loomingut ning kõnetada nii kohalikke kui ka rahvusvahelist publikut.

Seto uusloomingu preemia anti helilooja Matis Leimale.

Leima looming ühendab seto pärimusmuusika kaas-aegsete muusikastiilidega. Tema rokkmuusikal „Seto Odüsseia“ on silmapaistev näide setokeelse lavaloomingu arengust, tuues esile seto lugusid ja identiteeti uues vormis. Helilooja tegevus muusiku ja kultuuriprojektide eestvedajana on aidanud seto keelt ja kultuuri populariseerida noorema publiku seas.

Hilana Taarka nimeline omakultuuripreemia on oluline sümbol Setomaa kultuurielus. See tunnustus rõhutab, et seto identiteet ei püsi üksnes traditsioonide säilitamise kaudu, vaid vajab ka loovat edasiarendamist. Laureaatide tegevus näitab, et pärimus võib olla inspiratsiooniallikas uutele kunstivormidele, muusikale ja visuaalsele loomingule. Samuti annab selline tunnustus noortele loomeinimestele julgust tegeleda oma juurtega ning otsida uusi viise nende väljendamiseks.

Siim Alve tunnustust vastu võtmas.

Foto: Rene Riisalu

Setomaa noor kolme parema seas

Setomaal on põhjust uhkust tunda. Meie oma noor Siim Alve jõudis üleriigilisel konkursil „Noorte heaks tänu“ aasta noore kategoorias Eesti kolme parima hulka. See on suur ja väärikas tunnustus.

TRIINU KOTOV

Siim on Setomaa Gümnaasiumi õpilane, kuid tema panus ulatub palju kaugemale koolitundidest. Ta on olnud kolm aastat õpilasesinduse esimees, seisnud selle eest, et noorte hääl

oleks päriselt kuulda, ning aidanud korraldada mitmeid kooli ja kogukonna sündmusi, sealhulgas Värskas *playback-show*'d, mis on ka sellel aastal tulemas. Ta on panustanud kooli arengukavasse ning julgustanud noori kaasa rääkima ja vastust võtma.

Värskas noortekeskuses on Siim noorte mentor. Ta on inimene, kelle juurde tullakse nii ideede kui ka muredega. Ta aitab noortel projekte kirjutada, toetab omaalgatusi ja loob keskkonda, kus iga noor tunneb, et tema mõte loeb. Tema eestvedamisel on toimunud näiteks OravaLAN ning ta on olnud mängujuht Eesti ja Balti-

kumi suurimal LAN-sündmusel TipiLAN. Need kogemused on andnud noortele võimaluse arendada meeskonnatööd, digipädevusi ja enesekindlust.

Siimu algatusel on noored käinud Riigikogus, et kogeda demokraatiat päriselt, mitte ainult õpikust lugedes. Ta on kirjutanud uurimistöo noorsootöö ja omaalgatusfondi teemal ning asutanud MTÜ Algatusruum, tuues nii uusi võimalusi Setomaa noortele.

Lisaks kohaliku tasandi tegevustele panustab Siim ka maakondlikult, olles aktiivselt seotud Võru Huubi tegevusega. Seal aitab ta kaasa noorte ettevõtlikkuse ja algatusvõime

arendamisele, tuues Setomaa noorte hääl kuuldavaks ka laiemalt ning luues uusi koostöövõimalusi üle maakonna.

Oleme Siimu üle siiralt uhked. Noored näitavad, et Setomaa tulevik on heades kätes.

Tegelikult on igas noores potentsiaal teha suuri asju, vaja on vaid julgust proovida ja keskkonda, mis toetab. Noortekeskus ongi koht, kus saame ideid arendada, tuge pakkuda ja üksteist innustada. Julgustame kõiki noori olema julged avastajad, jagama oma mõtteid ja huviseid ning astuma esimest samm. Koos saame aidata teie ideedel lendu tõusta.

Kevad on käes!

Pärast kaunist ja käredate talve annab kevad endast jõuliselt märku – nii looduses kui ka valla tegemistes. Päevakorda tõusevad heakord ja silmailu, mis on meile kui turismipiirkonnale väga olulised. Selleks, et lumevabal perioodil esinduslikud välja näha, peame kõik koos pingutama. Teeme seda ühiselt!

Väärrikalt tähistasime Eesti Vabariigi aastapäeva. Nii Petserimaa Vabadussamba kui ka Luhamaa mälestuskivi juures toimunud mälestusminutid olid rahvarohked. Erilist rõõmu teeb see, et nii lasteaiad kui koolid olid meie riigi jaoks sel tähtsal päeval kenasti esindatud. Aitäh teile!

Hea meel on tõdeda, et oluline turismiobjekt Seitsmemägi Petseri linna vastasnõlval, mis sümboliseerib Eesti riigi järjepidevust ja meie esivanemate kaitsetahet, on jõudsalt valmimas. Ehitustööd algasid juba sügisel ning jätkuvad kevadel. Avamine on kavandatud võidupüha lähiste. Hoiame kõrgel Setomaa ja Eesti lippu!

Talvele tagasi vaadates võib öelda, et saime lumetõrjega hästi hakkama. Tuisuvaale tekkis küll üle valla, kuid need said operatiivselt likvideeritud. Niipea kui teed tahenevad, alustame hõõveldamisega. Samuti on läbi viidud kevadine tolmutõrje hange.

Heitsime pilgu ka möödunud aasta Setomaa pärimuskultuuri tegemistele Taarka preemia valguses. Võime kindlalt tõdeda, et seto kultuur, keel ja uuslooming püsivad tugevatel alustel. Evar Riitsaar ja Matis Leima on heaks näiteks sellest, kuidas meie rikkalik kultuuripärand pakub jätkuvalt ainet ja inspiratsiooni uueks loominguks.

Sportlik talvehooaeg oli aktiivne: Värska, Mikitamäe, Obinitsa ja Meremäe suusarajad olid usinalt kasutuses ning suusapäevakutel osales rohkelt inimesi. Meie suusaorienteerujad saavutasid Eesti meistrivõistlustel mitmeid medaleid ning esindasid Eestit edukalt rahvusvahelistel võistlustel.

Pärast pikki ja pimedaid talveõhtuid loodan näha palju kõndijaid, jooksjaid, rattasõitjaid, pallimängijaid ja teisi liikujaid. Hoollitsemise ühiselt oma terve eest ning hoiame liikumise Setomaal au sees!

RAUL KUDRE,
vallavanem

Setomaa Vallavalitsus on välja kuulutanud liihthankemenetlusega hanke

„Värska promenaadi II etapi ehitustööd“.

Hankija: Setomaa Vallavalitsus,
Pikk tn 12, 64001 Setomaa vald, Võru maakond

Hanke eesmärk on heakorrastada Värska lahe paremkallas ning rajada II etapi raames kaasaegne ja atraktiivne promenaad, parandades kallaskraja läbitavust ning luues kasutajatele turvalise ja mugava avaliku ruumi.

Tööde eeldatav teostamise periood: kevad–sügis 2026

Pakkumuste esitamise tähtaeg: 24.03.2026 kell 10.00

Pakkumused tuleb esitada Riigihangete Regstris (viitenumber 306619). Hankedokumentidega saab tutvuda Riigihangete Regstris.

Lisainfo: arendusspetsialist Margit Sand

Paraadi avas ratsavägi.

Fotod: Rein Järvelill

Iseseisvuspäeva tähistati paraadiga Obinitsas

24. veebruaril kogunesid Obinitsa elanikud ja külalised, et tähistada Eesti Vabariigi 108. aastapäeva väerika paraadi ja ühise koosolemisega. Päev algas piduliku paraadiga, mis suundus Obinitsa lipuväljakule.

REIN JÄRVELILL

Paraadil osalesid ratsaväelased, kelle esinduslik ja ajalooõnguline kohalolek pakkus pealtvaatajatele erilise elamuse. Samuti võtsid paraadist osa politsei- ja piirivalveameti esindajad, kaitsepolitsei, vabatahtlikud päästjad ning liitlasväed oma sõjatehnikaga.

Rivistuses olnud tehnika äratas huvi nii lastes kui täiskasvanutes ning andis selge sõnumi ühtsusest ja valmisolekust.

Lipuväljakul toimunud rivistusel lauldi ühiselt Eesti Vabariigi hümnid ning Seto hümnid. Kõnedega pöörduiti kokkukulnute poole, rõhutades nii riiklikku iseseisvust kui ka Setomaa rolli Eesti kultuuri ja julgeoleku hoidmisel. Vallavolikogu

Paraadi vastuvõtt Obinitsa lipuväljakul.

nimel pidas kõne volikogu aseesimees Piret Kase, kes tänas kogukonda aktiivsuse ja ühtehoidmise eest ning rõhutas, et just kohalik tasand on see, kus riik igapäevaselt elab ja hingab.

Pärast paraadi liiguti Obinitsa külakeskuse juurde, kus päev jätkus ühise koosviibimisega.

Seal ootas osalejaid soe supp, võimalus lähemalt tutvuda Kaitseväe ja liitlasvägede teh-

nikaga ning vahetada muljeid pidupäevast.

Tänane Obinitsa kogukonda sellise vägeva Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamise korraldamise eest!

Elagu Eesti Vabariik!

Volikogu kinnitas revisjonikomisjoni tööplaani

Setomaa Vallavolikogu kogunes korralisele istungile 26. veebruaril Värskas. Istungit juhatas volikogu esimees Urmas Sarja ning osales enamik volikogu liikmeid. Päevakorras oli vallavalitsuse info, arupärimisele vastamine ning revisjonikomisjoni tööplaani kinnitamine.

Istungi alguses anti üle umbusaldusavaldus vallavalitsuse liikme Jana Metsa suhtes. Samuti tõstatati küsimusi arupärimisele vastamise korra ja päevakorra ülesehituse kohta.

Volikogu arutas ettepanekuid päevakorra muutmiseks.

Näiteks tehti ettepanek jätta päevakorrast välja arupärimisele vastamise punkt, kuid see ei leidnud hääletusel toetust. Seevastu otsustati ühehäälselt jätta päevakorrast välja vallavalitsuse struktuuri ja teenistuskohade koosseisu muutmise punkt, kuna eelarvekomisjon ei olnud seda veel arutanud.

Vallavalitsuse infot andis vallavalitsuse liige vallavanema ülesannetes Erika Joonas. Oma ettekandes käsitles ta muu hulgas eelarve täitmist ja vallavalitsuse tegevusi. Küsimustele vastates selgitas ta näi-

teks, et Lüübnitsa küla veevarustuse väljaehitamiseks ei sõlmitud hankelepingut, kuna pakkuja esitas hiljem täiendatud pakumise, mis ületas planeeritud eelarvet.

Samuti arutati keskkonaspetsialisti ametikoha konkursi väljakuulutamise ajakava.

Istungi olulisim otsus puudutas revisjonikomisjoni 2026. aasta tööplaani kinnitamist.

Tööplaani näeb ette vallavalitsuse korralduste kontrollimise aastaringset, kiireloomuliste nõuandvate tööde tegemist, 2025. aasta majandusaasta aruande läbivaata-

mist ning seotud osapoolte deklaratsioonide kontrollimist. Samuti on kavas analüüsida majandusosakonna lubade ja teatiste menetlusi ning kontrollida valla toetuste jagamise läbipaistvust ja seaduslikkust. Revisjonikomisjoni tööplaani kiideti volikogus heaks ühehäälselt.

Istungi lõpus anti teada, et järgmine vallavolikogu istung toimub 26. märtsil ning enne seda on kavandatud volikogu eestseisuse koosolek ja ühine töökohtumine vallavalitsuse ja volikogu liikmete vahel.

REIN JÄRVELILL

Rändnäitused õpilaste maailmapilti rikastamas

Kaugel ääremaal elades pole õpilastel võimalusi käia lühikese jalutuskäigu või bussisõidu kaugusel erinevaid näituseid uudistamas. Kui aga tahet on, siis rändnäituseid leidub Eestis mitmeid, mida „külla kutsuda“, ning 2026. aasta esimeseks veerandiks on Setomaa koolides üleval olnud juba neli rändnäitust.

HELENA ELGINDY

Näitused on tasuta, ainsaks vaevaks logistika korraldamine. See on ka hea näide kobarkooli positiivsest mõjust – kui juba tellida näiteks Värska õppekohta mõni näitus, siis nüüd juba kobarkooli õpetajana muretsen ka selle eest, et näitused saaksid ka teistes õppekohtades esindatud. Nõnda juhtuski, et kui näitus oli oma aja ära elanud Värska koolimajas, reisiti ta sealt edasi ka teistesse õppekohtadesse Mikitamäel ja Meremäel. Obinitsas ruumipuuduse tõttu näituseid üles ei pandud.

Avapaugu rändnäituste hooajale andis meile Tartus asuv Spordi- ja Olümpiamuuseum, kellelt laenutasime näitust „Olümpia lugu“. Näituse valik polnud juhuslik, toimusid aasta alguses ju Itaalia taliolümpiamängud. Näitus „Olümpia lugu“ on kantud olümpismi ideedest ja tutvustas olümpiamängude ajalugu, vaimust, traditsioone, põhimõtteid ning muid olümpiaharidusega seonduvaid aspekte, sealhulgas ka Eesti olümpiasangareid.

Eesti Vabariigi aastapäeva puhul reisiti koolimajades ringi ka Rahvusarhiivi näitus „Pärisrahvast priirahvaks“. Näitus täiendas õppekava raames läbi võetavat 19. sajandi alguse talurahvaseaduste ja pärisorjuse kaotamise teemat, tutvustades esmaste allikate ja dokumentide abil priirahvaks kujunemist ning perekonnanimede panekut.

Et ka lähiajaloo rohkem meie vabadust ja sellega kaasnevaid privileege demokraatlikus riigis tajuda, oli Värskas lisaks ülal ka Inimõiguste Keskuse näitus „Inimõigustest nõukogude ühiskonnas“.

Kuna selle näituse puhul oli stende lausa 20, siis mahtus seda üles panema vaid Värska

Inimõiguste Keskuse näitus „Inimõigustest nõukogude ühiskonnas“.

Foto: Helena Elgindy

Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi näitus „Olümpia lugu“.

Foto: Annabel Mäeste

õppekoha kolmandal korrusel. Näituse eesmärk on tutvustada juba vabas Eestis sündinud ja kasvanud noortele seda, kuidas tänapäeval elementaarsed

õigused ja vabadused polnud seda vaid napi veerand sajandi eest.

Praegu on veel koolide vahel rändamas ka üks kohaliku

pärandkultuuri näitus, nimelt Seto Käsitüü Kogo näitus kinnaest, mis on inspireeritud Seto rahvarõivaraamatu fotodest ja tekstidest. Setomaa koo-

lide üks rõhuasetusi on kultuuriteadlikkus, seega on hea meel, et ka kohaliku pärandit saab nõnda kaunil ning harival viisil esitleda.

Näitused pole olnud koolides pelgalt vaatamiseks, vaid õpetajad on kasutanud neid tööriistana oma aineõpetuse mitmekesistamiseks. Õpilased on pidanud tõlkima valdkondlikku sõnavara ja tegema kokkuvõtteid võõrkeelse, teinud tekstide põhjal lugemis- ja eneseväljendusarjutusi ning noppinud välja ka olulisemaid uusi teadmisi ning neid tunnis kasutanud. Samuti on näituste „külastus“ kooli koridoris toetanud teispäeviti toimuvaid väärtuskasvatuse ja koostöö tunde koos klassijuhatajatega.

Suur aitäh kõigile eelpool nimetatud asutustele, et olete aidanud meie õpilaste silmaringi ning maailmapilti veelgi mitmekesistada, ning õpetajatele, et aitasite näituste abil teadmistele väärtust juurde luua.

Osale Setomaa valla elanike rahulolu-küsitlusel

Setomaa Vallavalitsus viib elanike seas läbi rahuloluküsitluse, mille tulemusi kasutatakse Setomaa valla arengukava muutmisel ning strateegiliste eesmärkide mõttisel.

Küsitlusele vastamine võtab aega kuni 10 minutit. Küsitlus on anonüümne. Vastata saab 30. aprillini 2026.

Viite küsimustikule leiad valla kodulehelt setomaa.ee/setomaa-valla-elanike-rahulolukusitus.

Setomaa valla visiooni kohaselt on vald aastal 2034 väärt elupaik ja tuntud turismi- ning kuurortpiirkond. Siin elab ja tegutseb ettevõtlik ja kokkuhoidev lasterikas kogukond. Setomaa inimesed annavad järgmistele põlvkondadele edasi elujõulise seto keele, kultuuri ning puhta looduse. Setomaa on tunnustatud mahepiirkond, kus väärtustatakse uuenuduslikke ja säästvaid lahendusi. Setomaa on jätkusuutlik, jõukas ning võimekas vald, kus elavad õnnelikud ja rahulolevad inimesed.

Setomaa Vallavalitsus

Toetus miljööväärtuslike alade jaoks

Setomaa Vallavalitsus toetab miljööväärtuslike alade säilitamist, taastamist ja arendamist Setomaa valla üldplaneeringuga kehtestatud aladel.

Toetuse saamiseks tuleb esitada taotlus vallavalitsusele käesoleva aasta 1. aprilliks. Vastav blankett on leitav valla kodulehelt (<https://setomaa.kovtp.ee/asjaajamisjuhised-ja-blanketid>).

Toetust on õigus saada isikul, kes on Setomaa valla üldplaneeringuga kehtestatud miljööväärtusliku ala või selle osa omanik, õiguspärane valdaja või omab vastavaid volitusi.

Setomaa Vallavalitsus

■ **Lisainfo:** vallavalitsuse majandus- ja arendusosakonna juhataja **Erika Joonas** (tel 5745 0133)

Avatud on kortermajade toetusvoor

Setomaa Vallavalitsus toetab Setomaa valla korteriühistute üldkasutatavate ruumide ning tehnosüsteemide rekonstrueerimist, tuleohutuse tagamist, elukeskkonna parandamist ja atraktiivsemaks muutmist.

Toetatavad tegevused:

- üldkasutatavate ruumide ja hoone osade rekonstrueerimine;

- üldkasutatava infrastruktuuri (kütte-, ventilatsiooni-, vee-, kanalisatsiooni- ja/või elektrisüsteemi) rekonstrueerimine;
- parkla ehitamine või laiendamine;
- jäätmemajade rajamine (eelistatud mitme korteriühistu koostöö);
- mängu- ja/või spordiväljakute, atraktsioonide rajamine/parendamine (eelistatud mitme

- korteriühistu koostöö);
- haljastus ja heakord;
- kaasfinantseeringu tagamine Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA (EIS) toetusmeetmesse.

Uute parklate ja mänguväljakute ehitamisele kohaldatakse ehitusseadustiku sätteid.

Toetuse saamiseks peab hiljemalt 1. aprilliks vallavalitsusele esitama taotluse SPOKU keskkonnas, lisada tuleb järg-

- mised dokumendid:
- korteriühistu üldkoosoleku protokoll koopia, mis sisaldab otsust planeeritud tööde teostamiseks;
- vähemalt kahelt ettevõtjalt võetud hinnapakumuse teostatavatele töödele ja/või materjalidele;
- võimalusel tegevuste illustreeritud vaated koos selgitusega;
- maaomaniku nõusolek, kui

soovitakse ehitada ehitisi/rajatis võõrale maale.

Vallavalitsusel on õigus taotluste esitamise tähtaega pikendada.

Korteriühistud võivad taotleda kaasfinantseeringu tagamiseks EISi toetusmeetmesse toetust eelarveaasta kestel ning taotlusi finantseeritakse eelarveliste vahendite olemasolul. Toetuse saaja on kohustatud

esitama tehtud tööde kohta aruande SPOKU keskkonnas ja kuludokumentid (arved ja nende tasumist tõendavad dokumendid) ühe kuu jooksul peale toetust saanud tööde teostamist.

Setomaa Vallavalitsus

■ **Lisainfo:** valla arendusspetsialist **Margit Sand** (tel 5786 9861, margit.sand@setomaa.ee)

Seto Instituut ootab noorte uurijate töid

HELEN ALUMÄE
SA Seto Instituut

SA Seto Instituut on kuulutanud välja juba 12. preemiakonkursi, mille eesmärk on leida ja tunnustada parimaid setoteemalisi bakalaureuse- ja magistrantide töid. Tegemist on pika traditsiooniga ettevõtmisega, mis aitab hoida ja arendada Setomaa ning setode kultuuri, ajalugu, keelt ja identiteeti akadeemilises uurimistöös. Konkursile on oodatud ka gümnaasiumi uurimistöid, mis käsitlevad Setomaaga seotud teemasid.

Preemiakonkursile saab esitada aastatel 2024–2026 kaitsitud või valmivad bakalaureuse- ja magistrantide töid, sealhulgas rakenduslikud uurimused. Osaletada võivad kõik üliõpilased sõltumata erialast, valdkonnast või kõrgkoolist. See tähendab, et Setomaa teema on avatud nii humanitaar- kui sotsiaalteadlastele, loodusteadlastele, majanduse, kultuuri, hariduse, turismi või regionaalarengu valdkonna uurijatele. Samuti on konkursile väga oodatud gümnaasiumiõpilaste uurimistöid, sest just noorte huvi ja pühendumus aitavad kujundada tulevase teadlase ning Setomaa kultuuri hoidjaid.

Tööd tuleb esitada digitaalsel kujul või lingina nende asukohale hiljemalt 1. juuliks 2026 e-posti aadressile info@setoinstituut.ee. Konkursi tulemused tehakse teatavaks 1. augustil 2026 Seto kuningriigipäeval Mikitamäel, kus kuulutatakse välja parimad töid nii bakalaureuse- kui magistrantidele ning tunnustatakse ka silmapaistvaid gümnaasiumi uurimistöid. Igas kategoorias on ette nähtud rahalised preemiad, mis on noortele uurijatele oluline tunnustus ning motivat-

sioon edasiseks teadustöök.

Seto Instituut ei piirdu üksnes konkursi korraldamisega. Instituut pakub uurimistöde tegijatele ka sisulist tuge: abi kirjanduse leidmisel, kontakte kogukonnas, nõuandeid teema valikul ning vajadusel juhendajaid. Selline tugi on eriti väärtuslik neile noortele, kes soovivad Setomaa teemasse sügavamalt süveneda, kuid vajavad praktilist suunamist või ligipääsu allikmaterjalidele.

Instituut kutsub üles kõiki Setomaaga seotud inimesi ja kogukondi infot konkursi kohta aktiivselt levitama. Tasub mõelda, kas pereringis, sugulaste või tuttavate seas on gümnaasiumi- või ülikoolialisi noori, kes tegelevad uurimistöoga või alles otsivad teemat. Just Setomaa kultuuri, ajaloo ja tänapäeva käsitlevad töid aitavad kaasa piirkonna nähtavusele ning teaduslikule käsitlusele. Samuti pakuvad need võimaluse siduda akadeemiline uurimine kohaliku elu ja kogukondlike väärtustega.

Selline konkurs on oluline samm Seto identiteedi hoidmisel ja arendamisel. Uurimistöde kaudu sünnivad uued teadmised, ideed ja lahendused, mis aitavad kaasa nii kultuuripärandi säilitamisele kui ka Setomaa tuleviku kujundamisele. Seto Instituut julgustab kõiki huvilisi julgelt ühendust võtma ja uurima võimalusi, kuidas Setomaa teemaga süvitsi tegeleda. Konkursil osalemine on suurepärase võimaluse saada tunnustust, rahalist toetust ning väärtuslikke kogemusi, mis võivad kujundada noore uurija edasist haridus- ja karjääriteed.

Programmi „Noored Setomaale“ 2026. aasta taotlusvoor on avatud

Setomaa Vallavalitsus kuulutas välja 2026. aasta „Noored Setomaale“ toetusprogrammi taotlusvoor. Taotluste vastuvõtt toimub 9. märtsist kuni 12. aprillini.

Programmi eesmärk on toetada noorte ja noorte perede Setomaale elama asumist ning piirkonna elujõulisuse tugevdamist. Toetust saab taotleda vas-

tavalt kehtivale korrale.

Taotlemise tingimused ja kord on avaldatud Setomaa valla kodulehel: Noored Setomaale programm – Setomaa vald.

Setomaa Vallavalitsus

■ **Lisainfo:** valla arendusspetsialist Margit Sand (tel 5786 9861, margit.sand@setomaa.ee)

Parima umakultuuri kandja auhinna pälvis Setomaa Koolide Värska õppekoha minifirma Pärimuster.

Foto: Helena Sammelsoo

MF Pärimuster sai parima umakultuuri kandja preemia

Lõuna-Eesti mini- ja õpilasfirmade kevadlaadal pälvis umakultuuri kandja preemia minifirma Pärimuster.

MEELIKE KRUUSAMÄE-VEINBERG

7. märtsil Võru Kagukeskuses aset leidnud ning kõigi aegade osalejarekordi purustanud Lõuna-Eesti mini- ja õpilasfirmade kevadlaadal tunnustati silmapaistvaid noori ettevõtjaid.

Välja anti ka 500-eurone preemia parimale umakultuuri kandjale, mille pälvis Seto-

maa koolide Värska õppekohas tegutsev minifirma Pärimuster. Minifirma tooteks on puidust lauamäng „Seikleme Setomaal“, mis on tore ja õpetlik kogupere lauamäng kõigile, kes tunnevad huvi Setomaa vastu.

Lisaks tuli Värska õppekohta üks eripreemia – Võru Kreutzwaldi Kooli ja Setomaa Güm-

naasiumi koostööna sündinud minifirma Söömka tunnustati eripreemia vääriliseks parima valdkondadeülese koostöö eest.

Kokku esindas Setomaa koole seitse firmat Värska ja Mikitamäe õppekohtadest. Au ja kiitus kõigile tublidele õpilastele ja juhendajatele.

EIS avas starditoetuse alustavatele ettevõtetele – võimalus ka maapiirkondade ettevõtjatele

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS) on avanud uue starditoetuse meetme, mille eesmärk on toetada kuni kolme aasta vanuseid ettevõtteid üle Eesti. Toetuse suurus on kuni 20 000 eurot ning selle peamine siht on aidata alustavatel ettevõtjatel kasvatada müügitulu, luua uusi töökohti ning arendada jätkusuutlikku ettevõtlust.

Majandus- ja tööstusminister rõhutas meetme avamisel, et Eesti majandus vajab lisaks tugevatele tegutsevatele ettevõtetele ka uut ettevõtlikku pealekasvu. Just kasvupotentsiaaliga alustavad ettevõtted loovad uusi töökohti ja panustavad pikemas perspektiivis piirkondade arengusse.

Starditoetuse taotlemine on seekord tehtud varasemast lihtsamaks ja bürokraatiavabamaks. Näiteks ei pea ettevõtja enam esitama detailseid kuldokumente toetuse kasutamise

töendamiseks. Seni on toetust kasutatud eelkõige seadmete ja muu materiaalse vara soetamiseks, mis on alustavale ettevõtjale sageli suurim investeering.

Olulise töökorraldusliku uuendusena kasutab EIS taotluste esimeses analüüsis tehintellekti abi. Selle eesmärk on kiirendada menetlusprotsessi ning vähendada lisahindamiste ajakulu. Samas rõhutatatakse, et lõplikud otsused toetuse andmise kohta teevad alati EISi eksperdid kehtiva valikumeetodika alusel.

Toetuse saamise eelduseks on, et ettevõtte loob kolme kuu jooksul pärast positiivse rahastusotsuse saamist vähemalt ühe täistööajale taandatud

töökohta ning maksab töötajale vähemalt täistööajale vastavat alampalka. Võimalik on luua ka mitu osalise tööajaga töökohta, mis kokku moodustavad ühe täistöökohta.

Toetussumma makstakse välja kahes osas. Suurem osa ehk 15 000 eurot makstakse pärast otsuse tegemist ja töökohta loomist. Ülejäänud 5000 eurot makstakse välja toetuse perioodi lõpus, kahe aasta möödudes, tingimusel et ettevõtte on jätkuvalt tegutsev, saavutanud müügitulu ning loodud töökoht on alles.

Müügitulu nõuded erinevad piirkonniti. Tallinna ja Tartu linnapiirkonnas peab ettevõtte müügitulu teise aasta lõpuks olema vähemalt 80 000 eurot, mujal Eestis aga 40 000 eurot. Madalam lävend väljaspool suuremaid linnu on kehtestatud selleks, et soodustada ettevõtluse arengut maapiirkonda-

des ning tugevdada regionaalset tasakaalu.

Ettevõtja omaosalus peab olema vähemalt 5000 eurot. Enne taotluse esitamist tuleb läbida kohustuslik eelnõustamine maakondlikus arenduskeskuses, kus antakse projektile eelhindang. Selleks tuleb ette valmistada äriplaani, finantsprognoosid ning osanike ja juhatuse liikmete elulookirjed. Seejärel saab taotluse esitada üleriigilises e-toetuskeskkonnas.

Starditoetust rahastatakse Euroopa Liidu struktuurifondide vahenditest. Taotluste vastuvõtt on jooksev kuni meetme 5 miljoni euro suuruse eelarve ammendumiseni.

Lisainfot toetuse tingimuste, materjalide, infopäevade ja kontaktide kohta leiab EISi kodulehelt.

SIGNE ROOST
valla ettevõtlusspetsialist

Laul, mia helises üle aestakidõ

Meremäe-Obinitsa naiskoor pidi umma 20. aestaga juubõlit

TURVAS EVELIN

„Õgah pääväh om kõõ midägi uuta – tulõ õnnõ usku’ ja kan-nahta’. Ku om laula ja lauljit, sis om ka’ luutust löüdä’, hoita’ ja jaka’ armastust.“ Noidõ mõt-tidõga’ nakas keväjätsetl õdagul Meremäel pidolik kont-sert, minkaga’ tähistedi Mere-mäe-Obinitsa naiskoori 20. laulmisaestakka.

Kokko tulnu’ külälisõ, sõbra’ ja innidse’ laulja’ sai’ tunda’ ja olla’ süämelitsõh õdaguh, koh tulõtõdi miilde koori laulu-tiid, laulõti ja tennäti nuid, kiä’ omma’ koori sündümisõlõ ja elohoitmisõlõ ütõh avitanu’.

Koori lugu nakas päälõ 2005. aestaga sügüse, ku pikkä aigu koorijuht olnu’ Helmi Valdur nakas tüühü Meremäe lat-siaia muusigaoppajana. Samah majah oll latsiaid ja kuul, õga-päävätselt olti kuuh ja sis tul-legi’ mõtõh tetä’ naisi laulu-rühm. Edimält vöödõti tuud ettepanõkit tšuu nalaga’ pool-lõst, a dirigent pakk vällä julgõ mõttö – ku jo laulda’, sis tetä’ tuud perüs koorina. Kooril om võimalus hindateostusõst ja ütõdest tiikunnast, näütõsust minnä’ laulupidolõ laulma.

Ja 5. veebruaril 2006 ollegi’ Meremäe naiskoori asutamiskuuholõk. Edimäiste koori-

Meremäe-Obinitsa naiskoor uma 20. aestaga juubõlil.

Sundelli Harri pilt

proovi tull katõsa naist – näist poolõ’ laulva’ koorih täämbätsõ pääväni’.

Õga aestagaga’ tull lauljit mano ja kasvi ka’ ütine kogõ-mus. Koori viiedäst sündüpääväst oll lauljit jo kats kõrda inäbä ja nimest sai Meremäe-Obinitsa naiskoor. Juubõlipidol esitedi umaloomingulinõ sketš „Üks kooriproov“, mia pakk saalih-olõjilõ artundmishüvämiilt ja pallõ naaru.

Kümnendäs sündüpääväs oll koorih jo 23 lauljat. Tuu jaost sai’ valmist ilosa’ verevä’ kleidi’ ja sündü’ värsiria’ koori helli-tüsimele MONK: „MONK – sa mi pido ja tüü, sa mi päävätüüst väsinü’ naisi värmest kirriv ku seto vüü. Kõrd olõt ku mõro pill, sis jäl’ ku häitsev lill. Kõrd ku sügüseleht tormivaivah, sis jäl’ ku joulüü tähistavaiv...“

Viietõistkümnendä sündü-päävä pidäminõ touku segät-

sidõ aigu peräst aestaga edesi, a tuul pääväl tetti vallaõ Meremäe mälestüspink koori alosta-jalõ ja iistvidäjälõ Kooseri Viivi-kalõ. Kontserdil oll ka’ Vahtõ-liina-Misõ puhkpilliorkestri, midä vidä iist dirigent Helmi Valdur.

Katõkümne aestaga joosul om koorih laulnu’ 53 naist. Edimätsil aestagil oll laul-jit 11, 2014. aestaga üldlaulu-pidol jo 28 ja täämbä laul koo-

rih 18 naist. Erälde koorina om esitet 108 erinevä laulu ja esi-net 81 kõrral.

Koori tiikund om veenü’ laulja’ mitmidõlõ suurilõ sünd-müsilõ. Om kaut neläl üld-laulpidol, kuvvõl Uma Pidot ja säitsmel Võromaa laulu- ja tandsopidol. Viil om laulõt Ape laulpidol, Popkooripidol, Otepää üülaulpidol, vaimuli-gul laulpidol Rõugõ kerkoh ja Memme-Taadi pidodõl Verskah ja Rõugõh. Koor om marssnu’ ka’ Seto Kunigriipäävä sõa-väeparaadih Meremäe mere-väe lipu all.

Edimäne avalik ülesastminõ oll 2006. aestagal Meremäe mäel jaanitõlõ. 2016. aesta-gal tunnustõdi koori tegevüst valla Aestaga Tegijä tiitliga’ kultuurivaldkunnah. Koori kõgõ noorõba’ laulja’ – Kärt, Kertu ja Elisabet – olli’ koori tullõh õnnõ 13-aestagatsõ. Kõigi nõidõ aes-tagidõ tegemisõ’ omma’ kõrda-piteh säet koori kroonikahe, midä sai juubõlipido aigu kaia’.

Juubõlikontserdi lõpõh ten-näti süämeest kõiki, kiä’ omma’ soo tiikunna võimaligust tennü’. Eiserälitsõ’ tenosõna’ koori lauljilõ – nii täämbätsilõ ku ka’ innitsilõ, selle õt ilma näideldä’ olnu-us sood koori olõmah.

Sükäv kumarus tetti koori-juhilõ Helmi Valdurilõ, kinkõ

kannahtlikkus, pühendü-müs, tsihikindlus ja nalājuun om hoitnu’ koori kuuh jo kats aestagakümnet.

Tennäti ka’ Setomaa valla-valtsust, Meremäe koolimaia, Meremäe Kultuuriühingut ja mitmit abilisi ja toetaji – näide siäh Verrev Hele ja Siret, Valsi Kristi, Palli Aigi, Paloki pereh, Pai Peetri kitarrilatsõ, ansambli MAHE, Lumiku Kevin ja Sundelli Harri.

Üts koorilauljist jagi lava pääl ka’ väigokõist kodost nalja: ku tä kuts umma miist koori kont-serdilõ, sis miis ütõl kõõ, õt no’ om „tõõ tiidäsaamisõ aig“.

Ja kontserdi aigu saatki kõgõ parebahe kuulda’, midä õganä-dälitsil lauluhaufotusil Meremäe koolimajah tett om. Suur teno läts ka’ perrilõ, kiä’ lauljido kooriello mõistva’ ja toetasõ’.

Juubõliõdagu viimäne laul om eestläisilõ erilitsõlt süäme-piteh – Liivi Juhani sõnono päälõ säet ja Sarapiku Peebu muusi-kalõ luud „Ta lendab mesipuu poole“.

Säänestmuudu helisi’ Mere-mäel jälki’ laulu’, mäntse’ omma’ kandnu’ ütõte koori ja kogokunda jo katskümmed aestakka. Ja nii kuis juubõlipi-dol ütõti – ku om laula ja lauljit, sis om kõõ ka’ luutust.

Tõlknü’ Sarvõ Õiõ.

Kriimsilmä ütõsää ammetit

10. Kirotamino

OJAMÕTSA LEA

Olli nuur tuul aol, sajandivahe-tusõ paiku, ku Eestih naati suu-rõlt kõnõlõma karjääri tegemi-sõst ja edesipürgmisõst. Mu opitu aameti perrä kodokan-dih tüüd löüdä’ läts järjest kee-rulitsõmbast. Väikesõ’ pagari-koja’ naksi’ ussi kinni pandma. Suurõ’ tööstusõ vöti’ tüü üle, kuukõ ni saiakõisi sai jo osta’ õgast söögipoodist. A suurõstõ-tus oll’ maakotusõst kavvõndõh, bussiga sõita’, vahetuisiga tüü, umal latsõkõnõ väikene. Palga’ mitte kuigi suurõ’. Mõtli nii ja mõtli tõistmuudu. No õs sobi’ mullõ kuigi sinnä’ tüühü minek. Sääliinõ tüü, kohe saat, tiit muudku ütõte jupikõist tundõ ja päivi viisi. Ma olli harinu jo tegemä otsast lõpuni, saia-kohetusõst kooni küdsamisõni, munnõ lahkamisõst koon’ tordi kaunistamisõni. Tundsõ, õt sääliinõ tüü pääl vöi jo igävise kätte ar manduda’.

Vöti vasta juhutõid, midä ümbruskonnah saia’ oll’. Anni müüjätõle puhkuisi, käve saekaatrihe laudu staabõldama, sai käütõs Soomõh kapstist ista-mah. Tutvidõga kokko saioh naati õks urma, midä tii, mis aamet uurma, kavvõndõhe ma tuuga joudnu olõ. Mõista-s nii ku midä vastusõst andagi’. Ku ütõti, õt tii ütõte ja tõist, sai kuulda’ nii mõnõgi käest, õt mitu aameti olõ-i hüü, õt piat õks ütõte aameti pidämä, ja muud säänest.

Ojamõtsa Lea kirotuisi om raamatih ja leheh.

Eräkogo pilt

Vihjamisi õks mõnõgi ar ütõl’, õt nii ku kriimsilmäl. Vihja-misi tähend’ tuu sis, õt küm-nes om nalg. Naksi hinnäst jo mõnikõrd halvastõ tundma, ku koh jal jutust tull’ mu aamedi’ ja tüü’. Sagõhõhe mõtli elo üle, õt mis no sis saa, kes ma olõ? Kas kümes om sis nalg? Vai hoops hingerikkus! Vöti pääh-uma’ oskusõ’ ja väärtusõ’ kokko, tei hindälõ selgest, midä ma

mõista, midä ma taha ja midä ma mano oppi’ saa. Otsusti edetsisõh eloh vasta votta’ kõik tegemisõ’, mis mullõ huvvi pakva’. Nii otsusti minnä’ auto-kuuli, nii lätsi opma Räpinähe aiandust, nii opõ selgest vask-pasuna, õt orkestrih mängi’.

Nii naksi kirotama sahtlihe setokeelitsit mõtõluisi ja luulõ-tuisi. Umah keeleh, umah mee-leh, nii, kuis ma latsõpõlvõh

kuuli ja kodoküläh kõnõli. Sagõhõhe tull’ laulusõnno seto kiilde ümbre panda’, niimuudu, õt viisi perrä õks loovhka laulda’ ka olõssi. Tuu kirotamisõ tõukõ sai ma umalt eesti keele oppa-jalt Kaleph Jõulult 1989. aasta-gal Meremäel. Tä oll’ vaimustu-sõh, ku kuulõ, õt mi, latsõkõsõ’, kõnõlami kotõh seto keeleh. Ma olli sis nii umbõs nelätõistkü-mneaastaganõ. Oppaja muudku ai, õt kirotagõ’ ütõs, mis jutus-it kotõh aetas, vannu legende ja muinasjuttõ. Opa’s, mis om larõngaalklusiil vai sis liht-sambahe ütõldeh, kõrisulg-häälik. Kuis tuud ar tunda’ ja ütõs märki’. Tuulaiga tiia-s ma midägi, õt tä rahvaluulõ kogoja om vai nii. Naksi harõtama, kuulmisõ perrä kirja pandma, algusõh õks hääle kõva helüga sõnno, midä viil õs olõ’ ette tulnu’. Ütsjago nalja sai ka, mõnikõrd tiia-s, kuis sõna-lõpp kirotata’. Sis proovõ mitund muudu, koon’ sai arvu, kuis loomuperätselt kõlas.

Mullõ nakas tüü kirotaminõ miildümä. Oppaja muudku jul-gust takast ja niimuudu ma kirotama naksigi. Mõnõ luu-kõsõ sai eski kogumikkõ sisse. Üles sai tähendõdüs kotõh kõnõldu legendi’ muistsõ ao kottalõ. Suurõmbana jo mõnõ’ luu’ aolehte, väiko tüüotsana korssi vanõmbilt külänemisilõ vana ao jutta.

Mõista-s unõhki nätä’, õt kõrd tulõ aig, ku mul om võima-lus tõlki’ raamatit. „Tsilõkõnõ prints“ sai mu edimätsõst tõlk-mistüüst. Õs olõ’ tuud raamatut inne lugõnu. Veli küll imesõ, õt

kuis olõ-i, niivõrd tuntu lugu jo ummõhtõgi.

Alostusõst vöti sis kõrdapite läbi lukõ’. Jo edimätsi lehekülgi man nakas elevandi alla niildnü mao pilt kuigi tutva tunduma. Õs saa’ viil arvu, a sis kõrraga hõlgähti, ma pidi kohustusli-guh kõrrah taad jo kooli aigu lugõma. Kõik tull’ miilde, tuul aol paistu taa raamat mullõ nii otsalduma ikäv ja arvu saam-aldu. Klassisõsar lugi hoo-lõga ja õks selef mullõ, õt nii hüä ja opõtlik ja midä viil. Ma õks proovõ lukõ’, ütõst veerest ja töõsõst veerest, asja õs saa’. Mõttõlda jutt tundu mullõ. Ma loi kooli aigu paremba mee-lega krimiromaanõ ja seiklus-juttõ maalt ku merelt ja polaar-ekspeditsioonõ. No sis mõtli, õt kos om lops nüüd ilmah, ma sai tõlkmisõst nii igävä raamadu. Kuis ma no’ sooga küll ütõle poolõ saa. A naksi lugõma, ja midä rohkõmp edesi, tuu kul-latsõmbast lugõminõ läts.

„Tsilõkõnõ prints“ om mitmõkihilõnõ lugu, suur lugu, inemistõ olõmusõst. Mitmõl kõrral lätsi’ silmä’ viikalkvõlõ, ku ilosahe kiränik Antoine de Saint-Exupéry oll’ sõprusõst kirotanu. Ma sai hindälõ veig-gagi põnvõtõ pakva tõlkmis-tüü. Pidi hõstõ kaema, õt kõik ritu vahelt aimatav seto keeleh kaoma lääsi-i. Imestä, õt taa om latsi raamatust liigõtedü. Taa om täüskasunu inemisiõlõ raa-mat, sääli omma’ seeh tõsitsõ’ teema’.

Tõõnõ raamat tõlkmisõst oll’ „Kahropõig Puhh“. Tuu oll’ sääne rõõmsa ja lõpus rännak latsõpõlvõ, mõnus tüü. Esi-

ärälisõlt miildü ümbre panda’ Kahro laulukõisi. Eesti keele tõlkõst oll’ pia võimadu näid loovhkahe ümbre panda’, a ku vöti ette ingliskeelitse algu-perä, sis klapsõ kõrraga seto keelega kokko. Mille tuu nii om, tuu saladus ei olõ’ mullõ hinnäst viil siiaamaani avaldanu.

Aolehte kirotamisõst sai tõukõ mõttõst, õt olõssi roh-kõmp eriteemalist sõnavarra lugõmisõst. Koolilatsilgi hüä lukõ’, kiä’ tahtva’ kiilt selgest saia’. Mõtli sis, õt midäs tuu vöisi kirotata’, nii saigi, õt uma läbielämistõst eri paiguh.

Mullõ miildüs kirotata’ valgõ puhta paprõ päälõ, hariligu pliiädsiga. Lugu om kohki pääh jo valmis. Ku panõ pliiädsi otsa paprõ päälõ, nii nakas tulõma, kõik ütõ voooriga. Vaikus piat olõma, sis om kuulda’, kuis pliiädsiterä tsihises paprõd piteh. Tuu tege rahustava mee-leolu ja jutt muudku voo-las paprõ päälõ. Peräst piat muidogi tuu kõik puutrihe sisse pessmä. Ku mõnikõrd trüki kõr-raga puutrihe, sis ei tulõ’ sää-nest voolavat hüäd kirotamisõ tunnõht. Nii õt mullõ miildüs õks pliiädsiga paprõ päälõ uma’ lookõsõ’ kirja panda’.

Kirotaminõ om rikastanu mu maailma, ütõs mu kriimsilmä aametistõst. Kõik mu noorõh iäh opidu aameti’ omma’ edes-piditõseh eloh minnu tuginu’. Olõ saanu vasta votta’ esi-sugumatsi tõid, veidõ mano oppih saanu jal vahtsõst tar-kust ja nii muudku edesi. Vahtsõ’ aamedi’, vahtsõ’ ine-misõ’, vahtsõ’ mõttö’ ...

Kumarus vanarahvalõ imäkeelepääväl

TORMI PIRET

setokiilse tiae Veerna Vorkats vedosnik ja setoserkali „Vanarahvas kõnõli“ püünele säädjä

Talina setokiilne harrastustiaatre Veerna Vorkats om jo mito aastakka tulnu imäkeelepääväl vällä vagivahtsõ tiae- tüküga. Timahava sai kaia' setoserkalit „Vanarahvas kõnõli“.

Setokõisi imäkiil om seto kiil. Kõõ ilosaba helü, sõnnu ja ütlemiisiga kiil. Rikas kiil. Ku setol om kol' sõnna – varõkaetus, serkal ja piigli, sis eestlaili utsainumas – peegel. Taah tiae- tüküh sai kaetus serkalihe ja tulõhtõdus miilde vanarahva tarkuisi – kuvvamuudu mi esimä' ja -esä' mõtli, mitä uskõ' ja mia oll' näide jaos tähtsä.

Veerna Vorkats om üts ummamuudu tiae. Edimäde kotussõ pääl olõ-õi tiae- tükunst, a om hoops seto keele opminõ. Olõ-õi parõbat muudu keele opmisõs ku tiae- tüküh mängminõ. Ja setokõisi, kiä' umma imäkiilt sukungi mõista-ai vai mõistva' õnnõ tšuu-

kõnõ, om Talina liinah viländ.

Aastaga' läävä', elo lätt tõist- sagamadsõs Setomaal ja õgal puul ilmah. A inemisõ eloh jäävä' alalõ oks sama' ao' – latsõpõlv, nuurusõaig, mehe- naase aig, vanavanõbidõ aig. Om latsõpõlv täämbä ja 100 aastaga iist üteliidsõ' vai eis- sagamadsõ'? Om nuurusõaigu õgal aol elo ilosabas peetü? Omma' vanarahva tarkusõ' täämbädsel pääväl avvu seeh vai omma' uma ao ar elänü' ja andsõsakist jäänü'?

Vanavanõbidõ tarkuisi perrä kaias inemisõ elotsõõri hakatusõst pääle. Seto keeleh kõnõ- dõh ja lauldõh, tandsõh ja mängeh. Setoserkalihe kai- eh löüd õgaüts määndseki timmä pututava kotussõ. Edeetendüs oll' tandso- ja kultuurikotoh Modus Talinah. Saalikõnõ oll' veeretasa päältkaejit täüs.

Veerna Vorkats om valms vahtsõtt tükü mängmä õgah kotussõh, koh setokiilse tiae- vasta om huvvi. Parhilladsõ tiidmisõ perrä om järgmäne setoserkalihe kaeminõ makuu edimädsel pääväl Lasva rahvamajah.

Veerna Vorkats.

Tormi Pireti kogo pilt

Eesti sünnüpäiv Meremäel

25. veebruaril oll Eesti Vabariigi 108. aastagapääväle pühend- det pido Meremäe valla saali- h. Kokko tullü' pensionäri', õt ütidselt pitä' Eestimaa sünnü- päivä ja suuvi' õnnõ' veebruariku- sünnüpäävälatsilõ.

Saali h oll pidotujo, minkalõ anni' viil joudu mano küllä tulnu' Meremäe latsiaia latsõ'. Näide lõbusa' laulukõsõ' ja lus- tilitsõ' etteastõ' tei' kõigi näõ- naarulitsõst ja olõmisõ rõõ- mulitsõst. Latsi esineminõ mõio süamehe ja pand hinge helisemä. Õdakut rikasti' ka' seltsi hindä aktiivsõ' liikmõ', kiä' astõ' üles laulukõisi, luu- lõtuisi ja tandsaga'. Ütidselt esitet pala' ja etteastõ' kanni'

hindäh nii rahvuslikku uhkust ku ka' kogokundlikku üttekuu- luvustunnõht. Ülti hüvvi sõnno süämest nii Eesti riigile ku ka' sünnüpäävälatsilõ ja üteh- kuuh laulõ laul ühend kõiki kokkotulnuisit.

Pido oll rõõmulitsõh ja sõb- raliguh meeoluh. Tunda' oll jo ka' keväjä hõngu – nii ku olõs valgus ja värskõ olõk hilläkeiste joudnu' kõigi süamehe. Üteh- kuuh olt aig and kõigilõ vahtsõ joudu ja kinnit, õt ku tähtsä om hoita' ja hinnada' nii umma riiki ku ka' väigokõist kokkohoitvat kogokunda.

TURVAS EVELIN

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Eesti sünnüpäiv Meremäel.

Turvas Evelini kogo pilt

Võmmorski küläsüü asus õkva mustitsõ asulakotusõ pääl.

Lillaku Anti pildi'

Võmmorski – üte külä juurõ'

LILLAKU ANTI

Soo jutu jaost läts vaia kattõ sündmüst piä 17 aastakka tagasi, 2009. aastaga suvõl. Kõgõpäält tetti kest Võmmorski küllä mullatõid, min- kaga' aeti segämini üts jago vanna kultuurkihti. Tuuperäst lätsi' arkeoloogi' uufma, midä sääl üleppä löüdü' või. Ma eis' olli tuukõrd naidõ töie juhataja, ütehkuuh mõistjõdõ kaibjõdõga' tsungõ sääl mitu päivä.

Võmmorski, varahappa tuntü' ka' Tsütsinä nimega', oll' jo vanast hüä suur külä mitmõ tii risti pääl. Edimäst kõrda nimmati timmä Pihkva papridõh 1585.–1587. aastitõl. Põhasõa päivil 1703 johtu Võmmorski lähkõh tapõlus ruuts- laisi ja vindläisi vaihõl, koh viimätsõ' aeti Petsere mastõra müüre taadõ varõlõ. Külläh om olnu' läbi ao ka' mitu tsässõnat, kõgõ vanõp naist, miä jo päält sada aastakka tagasi ar' häädü, võisi' uurjõdõ meelest olla' ehtet jo 17. vai 18. aastagasaal. Parhillaki' om Võmmorskih alal kats Troitsa tsässõnat, üts 1911. aastaga kandist, tõõnõ 1999. aastagast. Suvistepühi' omma' olnu' siihkandi kõgõ tähtsõbäst pühäst, sis tull' siia' kokko ka' rahvast naabõrküläst Tsäält- süväst, miä no' om hallustraa- diga' mi poolõst erallust.

Vaest piä õgah Setomaa külläh om no' tiidä' uma arkeoloogi- linõ asulakotus. Tuu om sääne paik, koh om jo pikkä aigu elet, nii õt inemiisi õgapäävälatsi- dõst tegemiisist om pikäpääl tekkünü' tummõ muld ja tuu seeh umakõrda õgasugumatsi asju – kõgõ rohkõppa saviano- midõ pallu, a ka' eläjide luid, ar' visat vai kaotõ kraami ja muudki põnovat. Mõnõ lövvü abil või arvu saia', ku kavva omma' inemise' soo kotussõ pääl elänü'. Inäbjalõ asus kul- tuurkiht õkva küllä süameh ja näütäs, õt küllä või olla' mitu- sada aastakka vana.

Võmmorskist löüti sääne asulakotus Piusa ja Pelska jõki kokkojuuskmisõ lähkõst jo 1990. aastidõl ni arkeoloog Valgu Heiki kuigi pallõ sääl tuudaigu ka kaib'. Timäl olli' kõgõ vanõba' potitükü' ravva- ao lõpust ja keskaost, a suurõp jago asju olli' illatsõba' – vara-

Pelska jõgi Võmmorskih, minka kural pervel asus Silmäläte.

jadsõst vahtsõhõst aost (tuu tähendäs pääasõaligult 17.–19. aastagasaast).

Määndsit tiidmisi 2009. aastaga kaibmisõ' mano tõi'? Nigu jo uuta' võis, löüdsõ mi'ki kõgõ inäbä katskilännü' anomidõ pallu. A päält noidõ puhasti mi mulla seest vällä ka' kirbitsit aho vai pliidi ahivarrõ ni üte jupkõsõ tarast, minkast oll' maa sisse alalõ jäänü' matal kraav ni mõnõ' mäännü' puuvaja otsa'. Viil löüdsõmi üte vähäbä eläjä luukere, kinkä mi pinist arvssi, a kiä ildappa Tarto Ülikoolih tsiapõrsast määrati. Täks oll' kinkal põrs ar' koolnu' ja taah- hasamma maahha matõd.

Päämätselt kuulus kõik tuu kraam viimätsõ mõnõsaa aastaga hulka. Keskaiga soo kotussõ pääl nigu õigõhe olõ- ki-s. A mõni ütisk potipala- kõnõ kõnõlõ ka hoobis põnova luu küllä sünnü- ja nuurusaost. Nõo' tükü' olli' peri anomidõst, minkä tegemisest viil potiketra pruukta-s, õnnõ niisama kassi vaihõl anti potilõ vai kausilõ õigõ kujo. Ütel säändsel palal oll' veere ala tsusat mulk, paar tõist tükükest võisi' jal' peri olla' ilosahõ ilestedü' kausist.

Vällänagemise poolõst paistu' nuu' tükü' samasäändse' nii ku' näütüest Võromaal vii- kingiaolidsõ' Rõugõ liinamäe poti' ja või arvada', õt Võmmorski küllä saigi uma algusõ jo tuulsamal aol, päält tuhandõ

aastaga tagasi. Tuu oll' küll üts sääne asi, midä mi inne joht tiä-s, nii õt uuringist oll' õks tõõmöli midä kassu ka'.

Ku no' mõtlõma naada', sis Võmmorski suur vanus peris imeh olõki-i. Õnnõ tšuuat päält kilomeetri lõunõkago poolõ omma' tiidä' ja muinsukaitsõ all vähäbält nelli tsõõrkõtt liiva- kääbäst, miä võiva' ka' olla' peri I aastatuhandõ töösõst poolõst.

Ma' eis' olõ-i säälkandih roitnu' ja tõisilgi massa-i tuud tetä', selle õt kääpä' jääse' õkva täämbädsõ ao kontrolljõonõ kõrvalõ ja niisama sinnä' mine- kiga või hindäle õnnõ õgasu- gutsit pahanduisi kaala tõm- mada'. Kuigi' küllä ja kääpä' omma' arvada' üteälidse', või-i mi ka' peris kimmä' olla' taah, kas kääpideh puhkasõ' mustitsõ Võmmorski rahva vai kostki lähkõst peri naabridõ luu'.

Määndsegi' vana' andmõ' nimmäse' kääpit ka Võmmorski küläsüämele hulga läh- kobah, Pelska jõõ korgõl kura- poolitsõl pervel, a nuu' tougati 20. aastagasaal keraamikakooli huunidõ ehtamisega' tasatsõst. Parhilla' om sääl piirivalvõ- kordon. Tõõsõlõ poolõ kontroll- juunt mi uufma ka' päse-i. Nii jääski eisotsa vastusõlda' küsü- müs, kas näütüest kohki Pelska veereh vai kohki muial hum- mogu puul võisi' hinnäst kakkü' viil mõni mustinõ elokotus.

Pelska jõökõsõst om põhjust

viil erälde kõnõlda'. Selge kipõ vooluga' vesi sai vanastõ algusõ kontrolljõonõ takast õkva Pelska küllä tsässõna alt (no' om tsässõn tšuuat kõrvale nõstõ), selle om terveht jõkõ pühäst peetü'. Säält juusk vesi põha poolõ, koon' 18 kilomeetrit kav- võmbah Võmmorski all perä- kõrra Piusa jõkkõ joud. A viil inne Piusat om timä kural per- vel üts väiko lättekene, minka vesi om rahva jutu perrä sil- mile hüä ja kasulik. Lätte nimi omgi Silmäläte. Soo om määnd- selgi vahtsõhõl aol truba sisse aet, mõni aastak tagasi puhas- tõdi lätte ümbrõ perv ilosab- bast. Ku' ma eis' 1990. aastidõ lõpuh poiskõsõst Võmmorskih õigõusu suvõlaagrih käve, sis tõimi säält lättest tõisi tšur- rõga' kanistritõga' hindäle sõi- gitegemise ja joogivett.

Setomaa arkeoloogilist küllõ om aastakümne joosul õks ütjago uurit ja õga säändse väiko kilstakõsõga' lätt pilt jal' tšuuat suurõbast ja selgebäst. Muidoki om õks viil pallõ ka' kaket ja peris kõkkõ mi mine- väst aost nigunii tiidä' saa-i. Tulõ ka uuta', koon' maailm- muutus ja Setomaa katõst tõm- manu' hallustraadi aig lõppõs. Sis päsemi vahtsõst ka säälpuul uma aoluku tundma opma ja kiä tuud tiid, vaest löüdvä' sis mõnõ' Võmmorski minevigu viil varõh olõva' salahusõki' hindäle vastusõ.

Seto Kuninglik Tiätre käve saami oopõrit kaemah

VEESAARÕ ANNE

Seto Kuningliku Tiätre käuk Soomõmaalõ, Oulu, nakaš tuust, õt sootska Laaneotsa Annela pand' palo palama. Timä kirof Leima Aarnele uma elämusõst Oulu tiätreh. Oulu om timahava Euroopa kultuuripääliin üteh Trenčini liinaga Slovakkia. Annela, kiä om Tartu 2024 Lõuna-Eesti koordinaator, käve tuu tüü peräst Ouluh ni kai saami keeleh lauldu oopõrit „Ovllä“. Annelalõ miildü oopõr ulliväega ni timä jagasi umma vaimstust Aarnega, kiä om Seto Kuningliku Tiätre päävedosnik. Ma' ni Matis Leima, mi olõ üteh Aarnega vidjäjä' Kuningliguh Tiätreh. Taa om nigu esä, poig ni pühä vaim. Ma olõ tuu vaim sis.

Läämi õkva edesi tuu saami oopõriga, mia om Norra Saami Rahvustiätre Beavväs (Päike) kuuhtüü Oulu Tiätre ni üteh Oulu Sümfooniaorkestriga. Edimäne saamikeeline oopõr. Annela oll' kirotanu, õt mi piät kimmähe Oulu lindama ni tuud imeht kaema. Viimäne kõrd mängiti etendüst 28. küündlekuu pääväl, tu päiv sobisi meele. Aarne sortsõ lindamisõpiledi' vällä ni ma kai nuu' tiätrepiledi'. Tuu viimäne olõ-õs kerge, inämbüs jo ärki ostõt. Vidäsi ni sai kolmanda ria pääle kolk piledit. Väega hüä kotusõ pääl istsõmi. Mi pelksi saami kiilt, tuust arvu saaminõ olõ-õi eski soomõ kiilt mõistvalõ inemisõlõ võimalik. Saami kiilt om ütstõisku, kirotas Vikipiidiä, a tuu või võlssi kah olla'. Öigõ om, õt näid om küland.

Ostsõmi kava ni säält saimi inglisi keeleh kirotot jutussõh tiidä', miä sündimä nakas. A tuu olõ-õs viil kõik. Karmani-televonist, hindä umast, võisit lukõ soomõ vai inglisi kiilde pantu kõnõlõmist samal aol, ku näütlejä' laval kõnõli' ni lauli'. Kõgõ inäp läts kõrda katõ kaetusõ joosul saami rahva kurblik saatus, midä omma' mõotanu' suurõ' rahva'. Saami latsõ võeti Soomõ internaatuuli, koh näidest tetti soomlasõ', sunniti unõhtama uma kiilt ni kultuuri. Saami' naksõ' häbendamä ummi kombit, näide üle naarõti ni näid põlati.

Oopõrih om soomõ oppajit kujotõdu väega kuvalt, kostüümiki' tettu säandse' raisakulli muudu, pikä' küüdse', mehel koturni' jalah, ola' suurõ' ni pogana'. Mi küsse soomlasi käest, vast om liiga tettu näile, a nimä' arvssi', õt võinu viilgi hullõbahe näüädä'.

Seto Kuninglik Tiätre trehväs Oulu Tuglasõ Seltsi liikmidõga.

Veesaarõ Anne kogo pilt

Mu mõttõ' viirdü' mi uma rahva mano. Õks om meeleh, ku imä ütäl vanaimäle: „Kae, õt sa hambaarst man midägi õi kõnõlõ, muidõ timä saa arvu, õt seto olõt!“ Vanaimä mõista-õs kiräkiilt. Ma olli sis viil lats ni saa-as arvu, mille tä või-i seto olla'.

Üte kõrraga sai seto rahvas suurõs, kõik tahtva' juurikarvu pite seto' olla'. Ma olõ-õi ütelti aol pelänü setos olõmist, a tuud tiia, õt mu sugulasõ' omma'. Tiätrekuuli astmisõ eksamil laulõ „Valgõ' jänest“, aasta oll' 1976. Tuu tuust! Mu meelest om viil vallalõ arotamalda setodõ põlastaminõ ni vahtsõst sääl sirgu toukaminõ. Kost ni minkõst julgus tull' Kuninglik Tiätre võtt soo teema arotamisõst. Vaja inemiisilt mälestüisi korada', viimäne aig. Inspiriirvä tiätretükk soo „Ovllä“ sääl Soomõmaal, tougas vahtsit tiätretükkä vällä mõtlõma.

Veidõ jäi puudu tuust, õt oopõrih olõ-õs kõik näütlejä'-laulja' ütäl tasõmõl. Oopõril omma' õks uma reegli', a saami näütlejä' tulli' sõnateatrist. Tuu tuust, kõgõ tähtsamb

om, õt edimäne saamikeeline oopõr om tettu ni kõnõldu ütest Soomõ ütiskunna halusast asast.

Inne minekit mõtli, õt katõ päävä joosul Ouluh om viil midägi tetä' vai kaia' vai kinkõga trehväda'. Kirodi Oulu Tuglasõ Seltsile, õt Seto Kuningliku Tiätre vidjäjä' tulõva' Soomõmaalõ visiidiile. Sai õkva kirä vasta, õt trehvämi pühapäävä hummogu Oulu liinapargi kohvitarõh, miä om kasvuhoonõh palmipuie ni hulga lilliga. Väega illoõ kotus tuu kohvitarõ. Mi trehvis kolmõ naasega, kats Tuglasõ Seltsist ni üts te naane Ingrid Sepp, kinkõl kodotarõ Obinitsah alalõ. Ingridi imä oll' Sil-laotsa Liidi, Obinitsa Seto Muuseumitarõ asutaja. Ritva-Liisa Pihlaja ni Pihla Remes Tuglasõ Seltsist tahtsõva' väega kuulda' elost Eestimaal ni Setomaal. Matis kinkse kõigilõ uma tsõõrigu „Seto Odüsseia“ muusiga ni laulõga, lavastusõ kava kah. Nä imehtelli' pilte etendüisest ni lubasi' suvõl plaani' Luha-maalõ linnädä'. Mi kulssi jutussit Oulust, elost Soomõmaal.

Sääne trehväminõ andsõ vahtsit mõttit ni märgotamiisi.

Pihla om nuur magistrant Oulu ülikoolih ni tulõ kimmähe suvõl Eestimaalõ käuma. Vast jääs pikembäst aost, kogoni elämä. Aarne lubasi tälle kosi-lasõ vällä sorti', seto tsura. Om kuis om, a Pihlast sai suur abi, ku mi Kunstimuseumi lätsi, saami kunstnikõ vällä-näütüst kaema. Timä mõistsõ ar seletädä' saami perimüst, mia om väega rikas. Mõistsõ kõnõlda' rõivist ni pääkattist. Mille omma' seeligu' saami naisil lühko'? Ma mõista-õs mõtõlda'. Lumi sükäv, pikä han-naga päse-ei kahru iist pagõma.

Kats päivä Ouluh lintsi' kipõstõ, a elämiisi ni märgotamiisi sai õks hulga. Sääl oll' illoõ talv, valgõ lumi maah ni trotuaari' puhta'. Mõnõ kotusõ pääl, koh jala käuti, koh mas-sina' sõida-õi, sääl om pantu uulitsakivve ala lämmistü-toro' ni nuu' tii' omma' peris puhta'. Jalgrattit om ullipal-lõ, Oulu om jalgrattapääliin jo amki, inne viil ku kultuuripää-liinast sai. Oulu tähendus om „sulav lumi“.

„Seto leelo viisitüpoloogia“ – vahtsõnõ tiiduslik uurmistüü ja andmidõkogo

Ildaigu tull vällä Eesti Muusiga- ja Tiatriakadeemia vanõpitiidüstüütäjä Pärtläse Žanna suur uurmistüü „Seto leelo viisitüpoloogia“ (<https://www.folklore.ee/setoviisid/>).

26. veebruaril oll tuu uurmistüü tutvustus Tartoh, Eesti Kirändusmuusiumih. Pärtläse Žanna tutvust umma tüüd ja näüdas, õt kuvvamuudu leelohuvilisõ' ja -laulja' timä tettu tüüd ja suurt laulakogo üles

lõüdvä' ja saava' pruuki'.

Peräst nakas tüpoloogia test-minõ: leelokoori' Maratsäuk, Kullakõsõ, Ilolang, Liinatsura', Väike Hellero ja Sarvõ Oiõ ja Maafa lauli' ummi laula ja Pärtläse Žanna otsõ näide lauluviie' üles helütüpoloogia 132 eis' helükujo siäst. Tä selet ar' helü umaperä ja sis and kullõlda' helütüübi lehepäält sama helütüüsi samasantsit helüsit.

ORASÕ JANIKA

Sarvõ Oiõ ja Pärtläse Žanna „Seto leelo viisitüpoloogia“ esitlõsel Eesti Kirändusmuusiumih.

Orasõ Janika pilt

„Seto leelo viisitüpoloogia“ om muusigatiiduslik monograafia veebirakõndusõ vormih, midä saat pruuki' ka' praktilitsõ moodul. Seto leelo helütüpoloogia luuminõ om olnu' üts jago seto laultraditsiooni uurmisõ man. Soo võtt kokko, kõrrastas ja mõtõstas mitmidõ rahvaluulõtiidläisi innidse' tüü' ja om ka' Pärtläse Žanna umbõs 30-aestagatsõ seto rahvalaulu mitundmuudu uurmisõ kokkovõtõh.

Tüpoloogia tiiduslik tsieht om näüädä' seto leelo traditsiooni mõtõstõt süsteeminä – näüädä' suurõbit muusikalisi stiilikõrdo, eis-sagamatsi tasandidõ helütüübiparkõ ja kõüdüssit helükujõsidõ vaihõl (helükujo om lihtsa üldõh üts helü uma mitmidõ töösõndidõga', midä laulja' võiva' laulda' õgäüts tsüüt ummamuudu). Seto rahvalaulu stiilikõrdo vällätuuminõ and tulõvigh võimalusõ vällä selgitä', õt kost om seto laul peri ja kuis om ao joosul muutunu'. Tsieht oll ka' määrätä' ja seletä' võimaligult pallõ seto laulu viisitüüpe – parhillsõl kujol om tüpoloogia näid 132.

„Seto leelo viisitüpoloogia“ om ka' väiga' suur lättevällä-annõh ja säält läbi elektroonilitsõ vormi saat lihtsahe kultõpääll ummi nõklu maaha.“ Kassikõnõ tehñas varõst sãntse tarkusõ iist ja lætt edesi umma tiid vahtsõ tarkusõga'.

SARVÕ OIÕ

seletüisi ja arvamisi (kokko 223 kirotust), lõüädä' arhiivi-viitit sama helütüüsi esitüüsilõ, panda' kõrvõtsidõ helütüüpe ja helüvariantõ. Elektroonilõnõ vorm om lihtsap ku raamadust otsi', siih om selgep ülekaehus tervest tüpoloogia struktuurist ja viisitüüpe gruppõ jagamisõst ja tege lihtsast helü ja viisivarientõ otsmisõ tunnussidõ perrä. Veebirakõndusõh om viil ka' mitmit kirotuusi, koh tutvõdasõ seto leelo traditsiooni ja muusikalist stiili – pallõhelülisus, helülaat, taktisüsteem, helü kokkohelise-minõ – näüdisigi' laulunulkõ.

„Seto leelo viisitüpoloogia“ kõlbas hoste ka' õgapäävõtsest pruukmisõst. Soo om seto laula suur ja lihtsa kogo. Seto leelo huvilisõ' ja kõgõ inäbä leelokoorõ laulja' saava' soo abiga' hindäle mano vahtsit, tõi lauluviiekeisi. Tüpoloogia om ainumas seto rahvalaulu publikatsiooni, koh laula saat otsi' helü perrä – tuu om tähtsä, selle õt sama helütüübiga' laulõtas erinevvi laulu-liike. Samah saat viise otsi' ka' laululiigi perrä, ku tulõ tahtminõ lõüädä' inäbä viise mõnõ kuuholõmisõ jaost (näütü-sõst mõni pühä). Vahtsõh välläandõh om ka' hoste pal-lo vanõbah stiilih laula, mia' omma' nuilõ vaia', kiä' tahtva' alalõ hoita' ja vahtsõst elolõ herätä' seto rahvalaulu etnilisõlt ja kultuurilisõlt ummamuudu kujol.

PÄRTLÄSE ŽANNA

Pedäjänõgla'

Eräkogo pilt

Kassikõnõ ja pedäjänõgla'

Väläh om viil valgõ lumi maah. Lumi om tsüüt hämm. Vihma satas, vihme tege lumõ hämmest. Valgõ lumi om ku valgõ papõr. Kõik mia' lumõ pääle satas, tuud om hüä nätä'. Pedäjäpuu om võtnu' plaani, õt tälle kõik nõgla' inäp kõlba-ai, meelü-üi. Petäi hiit ummi nõklu lumõ pääle.

Kassikõnõ, tiidõkõnõ kau müüdä lummõ ja joud tuu

pedäjä lähkohe, koh om hulga pedäjänõklu lumõ pääl.

Tiidõkõnõ kaes ja kaes nuid pedäjänõklu ja mõtlõs: „Mia' nõõ' omma'? Kost nõõ' nõgla' omma' siiä' saanu'? Kiä' om nõõ' nõgla' siiä' ilosa valgõ lumõ pääle hiitnu'?“

Varõs jalotas ja kaes kassikõist. Tä jääs saisma ja saa arvu, õt kassikõnõ kaes pedäjänõklu. Kassikõnõ om liisnalt

noorõkõnõ, tä olõ-õi säänest asja inne trehvänü' nägemä.

Varõs võtt uma julgusõ kokko ja ütles kassikõsõlõ: „Kassikõnõ, tiidõkõnõ, nõõ' omma' pedäjä nõgla', petäi hiit vaeh-tõpääll ummi nõklu maaha.“

Kassikõnõ tehñas varõst sãntse tarkusõ iist ja lætt edesi umma tiid vahtsõ tarkusõga'.

2026. aastaga Lummo Kati leelolaagrihe registriirminõ om vallalõ tettü!

Suu om suitsil sulõdu',
jala' kapluga köüdetü'.
Sõna' sääti' sääl taadõ,
helü hiidet hanna ala.
Pito peetü-i paastu aigu,
laulda' läpe-i tuu aigu.
Ooda säitse nädälita,
kae kavvõst katsi kuuda.
Sõs tulõ melē pühikõnõ,
kallus kallis aokõnõ.
Laulu lasõ loomka pite,
helü hiidä hällü pite.

2026. aastaga Lummo Kati laululaagri sünnüs Nedsäjä hainakuu 28.-31. pääväl.

Soo kõrd piämi leelolaagri kümnendät hällüpäivä. Laagri joosul saa kävvu' opitarrih opmah killõt, sõnno säädmist, vana helülaadi perrä laulmist, helü hoitmist ja pallõ töist. Laagrih oppasõ' nii tiidläse' ku umakandi kultuurihoiija', töistõ siäh Orasõ Janika, Kalkuni Andreas, Noormetsa Manni, Valgu Meel ja Sliževski Vilja. Ödagu tetäs jutuvestmisi kuuh seto leelonaisiga, kiä' andva' edesi ummi mälehtüisi. Katõl ödagul sünnüs kirmask

Nedsäjä küläplatsi pääl, koh saa opitu laula harõta' ni ilota' kuuh töisi tiidjämbidõ lauljidoğa. Laagri perämäne päiv om Saatseh päätnitsapäivä pidäminõ, koh saa kuuh opitu tarkuisi vällä näüdädä' ni ütitsõlt kirmaskit pitä'.

Kõgõ tähtsämbäs omma' saanu' laagrih latsõ' ja noorõ', kiä' omma' oodõtu laagrihe vanõmbidõga üteh tulõma. Latsõ' saava' laulu seeh käsi-tüid tetä', mänga mängi', mõtsah kävvu' ja eis' seto laula ja tandsa oppi'. Latsiga tegelese'

seto noorõ' Külviku Riinu ni Herzmanni Emma ja sootska Hörna Aare. Latsiga kõnõldas laagrih seto keeleh.

Laagrih osalõminõ mass. Hinna seeh om laagritegevüse', söögikõrra' ni üümaja Nedsäjä külätarõ töösõ kõrra pääl. Süük om kõrraldõtu Siimetsa Moonikal ja Metsiku Kadri (Mõtsaveere Jutuss).

Hinna':
■ leelokooro laulja' ni Setomaa valla inemisõ' – 120 rahha;
■ täüskasunu' kavvõmbalt (25+) – 175 rahha;

- noorõ' (16–24) – 90 rahha;
- lats (5–15) – 50 rahha, töönõ, kolmas (ja ni edesi) lats – 40 rahha;
- kooni 5-aastatsõ' latsõ' massulda.

Leelolaagrihe kirja pandmisõs om aigu kõõ paastukuu, perämäne päiv pand registriirmissõ lukku. Laagrihe saa-i võtta' inämb rahvast, ku Nedsäjä küllä mahus, ku tahtjit om inämb, sõs piämi rassõ otsusõ tegemä. Vällasortminõ käu laululaagri missiooni perrä. Mi jaost om kõgõ tähtsämbä' noorõ', leeloparkõ laulja', Setomaa inemisõ' ja seto juuriga inemisõ'. A kõgõ tähtsämb om kimmäs suuv laagrihe tulla' ja leelolauljast saia'. Laagrih osalõja' annami tiidä' mahlakuu joosul.

Inämb saa laagri kottalõ küüssü' ni leelolaagrihe kirja panda', ku kirotat: triinu.tarros@gmail.com vai helstät: 5686 8159.

Leelolaagri pilte ja ello saa kaia' siist: fb.com/laululaager.
TARROSÕ TRIINU-LIIS

SÜNNÜPÄÄVÄ' APRILLIH

Sommeri Lauri – 53 2. aprill Liinatšurrõ laulumis, kiränik	Salmari Margit – 61 15. aprill Sõsarõ leelonaane
Zaitsevi Rein – 57 3. aprill spordimiis	Järvelli Rein – 60 16. aprill sootska, Seto Miihi Summa laulumis
Prozese Jaak – 61 4. aprill hõimutegeläne	Plakso Kerti – 50 16. aprill Sõsarõ leelonaane
Verevmae Aleksander – 67 5. aprill Siidisõsarõ pillimiis	Vabarna Jalmar – 39 17. aprill ülembsootska, muusigamiis, Zetodõ iistvidjä
Rätsepä Triin – 48 7. aprill söögimeistri, Lummo Kati leelopargi laulja	Metsiku Helle – 64 21. aprill Helmekaalu leelonaane
Küti Martin – 35 8. aprill Zetodõ trummõmängjä	Tammiku Merike – 55 21. aprill Sõsarõ leelonaane
Piho Mare – 82 9. aprill etnoloog	Kolgi Kaspar – 55 24. aprill Liinatšurrõ laulumis
Visseli Kadri – 41 10. aprill käsitümeistri	Kalla Urmas – 56 25. aprill Liinatšurrõ laulumis
Djomina Annika – 56 12. aprill Mokornulga koori leelonaane	Malkovi Pille – 64 26. aprill OUT tiatri näütlejä
Sarja Urmas – 51 13. aprill Setomaa valla volikogo esimiis, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Takeli Rines – 60 26. aprill leelonaane
Kuusingu Mati – 51 14. aprill keraamik	Kalkuni Andreas – 49 28. aprill Liinatšurrõ laulumis, folklorist
	Haavalõ Ilme – 71 30. aprill Siidisõsarõ iistvidjä

APRILLIKUU SÜNDMUSÕ'

- **2. aprill** kell 16 tandsoneläpäiv Verska kultuurimajah.
- **3. aprill** kell 18 Miktämäe külä kokkosaaminõ Miktämäe teeninduspunkti saalil.
- **4. aprill** kell 11 lihavõõtidõ tähistäminõ Verska Talomuuseumih.
- **4. aprill** kell 12 latsi fotoorienteeruminõ Lüübnitsa küläkeskusõ moropääl.
- **4. aprill** kell 19 „Kolm küla – üts pido“ Lüübnitsa küläkeskusõh.
- **10. aprill** kell 18 Verska *playback-show* Verska kultuurimajah.
- **10. aprill** kell 21 riidene tandso-õdak Lahe baarih: esines ansambli Respekt.
- **11. aprill** kell 11 lihavõõtidõ tähistäminõ Verska Talomuuseumih.
- **11. aprill** kell 19 keväjäne kodokonsert Maagõkõsõh.
- **11. aprill** kell 23.30 lihavõõttöü teenstus Verska kerkoh.
- **12. aprill** kell 12 lihavõõto' Verska kultuurimaja man, Obinitsah Taarka Tarõ moropääl, Miktämäe hällüplatsil.
- **15. aprill** kellä 18–20 päämurdmisõdak Seto Tsäimajah.
- **16. aprill** kell 16 tandsoneläpäiv Verska kultuurimajah.
- **18. aprill** kell 15 laat Vööpsõ küläplatsil.
- **19. aprill** kell 12 Tooma pühapäiv Miktämäe tsässõnidõ man.
- **20. aprill** kell 10 kinohummok latsilõ: „Super Charlie“ Verska kultuurimajah.
- **23. aprill** kell 18 spordivaldkunna tenosündmüs Verska kultuurimajah.
- **24. aprill** kell 19 improetendüs „Vembud Verska Vahus“ Verska kultuurimajah.
- **30. aprill** Setomaa Latsiaia Väiko Latsipäiv Miktämäel.
- **30. aprill** kell 11 Setomaa valla vanõbaiälistõ ülikuul Verska kultuurimajah.
- **30. aprill** kell 16 tandsoneläpäiv Verska kultuurimajah.

JUMALATEENSTÜSE' aestagal 2026 aprillih:

Obinitsa kerkoh:

- **10. aprill** suur riide.
- **11. aprill** paasa, Krõstosõ ülesnõsõmisõ pühä üüteenstus kell 23.
- **21. aprill** kuuljidõ mälestüs (raadovits).

Kogodust tiin papp Ivaski Viktor (tel 514 0322, Viktor.Ivask@gmail.com).
Teenstüse' nakasõ' pääle kell 10.
Kerik om vallalõ kellä 9 alatõh.

Luhamaa kerkoh:

- **11. aprill** kell 20.30 lihavõõdõh.

Miikse kerkoh:

- **5. aprill** kell 10 urbõpäiv.
- **10. aprill** kell 10 suur riide.
- **11. aprill** kell 23.30 lihavõõdõh.

Karula kerkoh:

- **11. aprill** kell 10 lihavõõdõh.

Luhamaa, Miikse ja Karula kogoduisi tiin papp Uibo Piitre.

Verska ja Saatse kerikidõ teenstüisi kotsilõ saa küüsüdä' esä Andreasõ käest (andreas@eoc.ee).

SETO INSTITUUDI
(ÜLI)OPILASTÖIE KONKURSS
2026

PREEMIAKONKURSILÕ OODÕTAS 2024–2026
KIROTÕT SETOTEEMALISI BAKALAURÕUSÕ-
JA MAGISTRITÕID (SH RAKÕNDUSLIKKÕ),
ÜTSKÕIK MÄNTSE ERIALA VAI VALDKUNNA
PÄÄLT VAI KORGKOOLIST, NI KA
GÜMNAASIUMI LÕPUTÕID.

Tüü' pallõmi saata' digikujol vai lingiga aadressil
info@setoinstituut.ee
Tähtaig: 1. juuli 2026

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Maria Lahe	98	Johannes Raidla	77
Alla Lemmik	92	Silvia Valge	76
Nikolai Mehilane	90	Volli Mikitalo	76
Tamara Lumpre	88	Volli Ladvik	76
Maria Vassiljeva	87	Õie Rammulüüs	76
Vladimir Anufrienko	86	Eevi Kanger	75
Silvi Valle	86	Siina Reinson	75
Jaan Jaagu	85	Svetlana Rebane	75
Veera Puusaar	84	Sirje Keldrimägi	73
Ants Tagarand	84	Asta Kender	73
Viive Tirp	84	Urmas Kaur	73
Tiiu Raudsepp	84	Heino Hain	72
Linda Järvemägi	84	Liidia Parm	72
Urmas Meitus	84	Toivo Tuik	72
Maigi Allik	84	Niina Tamm	72
Helju Lumi	81	Helve Kalkun	72
Eevi Turvas	80	Heldur Kõlli	72
Silvia Ainik	79	Aime Salumägi	72
Eevi Jüröö	78	Helgi Jõhvik	71
Asta Kuldveer	78	Ants Soon	70
Jaan Jõgi	78	Maie Pedjak	70
Antonina Burlakova	77	Silvi Liivago	70
Aini Kilusk	77		

On lahkumises valu,
mis vaikides meid saadab.
On mälestustes jõud,
mis hinge tasa hoiab.

Avaldami sügävät kaas-
tunnõht Sirje Jermotšenkolõ

ABIKAASA

lahkumisõ puhul.
Mi soovi umastõlõ rahu-
likku leinäaigu.

Setomaa Hooldõ-
kodo tüütäja'

Leinämi

- † Vilja Karavin
- † Maria Selezen
- † Vassili Toop
- † Aleksandr Jermotšenko
- † Anne Lass
- † Silvia Kina